

OPSTELLEN

OVER

DE

CHRISTELIJKE
OPVOEDING

B. Florijn

IX

Het kind dat anders is (2)

In dit hoofdstuk willen we wat zeggen over de oorzaken, het ontstaan, van enkele handicaps en over de structuur van het kind dat anders is. En dan met name over het zwakzinnige kind, het blinde en het dove kind, het lichamenlijk gehandicapte kind en - nogmaals - het kind met een hersenbeschadiging. Vooraf plaatsen we dan een opmerking, die een hoogleraar in de pedagogiek eens maakte tijdens een college over 'de mens in nood'. Hij zei toen: "Dat het gehandicapte kind er is, heeft het niet aan ons te danken, maar dat hebben wij aan God te danken. Het is het kind zoals God het gewild heeft." Deze hoogleraar was, zoals wij dat dan zeggen, geen man uit onze zogenoemde reformatorische kringen. Maar had hij daarom minder gelijk. En om dat nu in volkomen overgave te mogen beleven, is alleen een Wonder des Heeren. Dezelfde hoogleraar zei ook dit: "Het gehandicapte kind heeft soms de wonderlijke mogelijkheid in zich, om liefde op te wekken bij zijn huisgenoten. Het kan soms zelfs een zekere binding scheppen in een huwelijk dat neigt naar ontbinding."

Zoals God het
heeft gewild

Was dit te idealistisch gezien? Toch niet. Want, zo zou men kunnen zeggen, door dit kind het leven reeds te ontnemen vóór de geboorte - zoals men dat tegenwoordig in strijd met de bedoeling des Heeren wenst - berooft men de samenleving, naast andere zaken, óók van de mogelijkheid om liefde te schenken. En dat in een tijd, waarin ook onze mond zo vervuld is van liefde. En aan de andere kant, we mogen wel sméken: Heere, "Gij ziet het immers; want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Uw hand geve."

Ps. 10:14

Het zwakzinnige of verstandelijk gehandicapte kind

Verstandelijk
gehandicapt
en cultuur

Als we nu iets willen zeggen over het gehandicapte kind, dan willen we ons eerst bezig houden met, zoals men dat dan noemt, het zwakzinnige of verstandelijk gehandicapte kind. We zullen eerst wel even moeten nagaan of de benaming juist is. Daarvoor zullen we ons moeten buigen over de vraag of dit kind zo geboren wordt, of dat het dat stempel - verstandelijk gehandicapt - opgedrukt krijgt door de cultuur. We zeggen natuurlijk: "Het wordt zo geboren." Vaak is dit wel het geval. Toch moeten we wel voorzichtig zijn als we dit zo pertinent beweren. Een onderzoeker heeft er op gewezen, dat de meeste verstandelijk gehandicapten als zodanig openbaar komen, tussen de leeftijd van tien en veertien jaar. Dus op de leeftijd, waarop de maatschappij de kinderen gaat selecteren. Selecteren op grond van hun verstandelijke vermogens. Daar zit wel wat in. Hoe hoger de eisen die de maatschappij stelt, des te meer verstandelijk gehandicapten zullen er ook te voorschijn komen.

Ongeveer honderd jaar geleden hield dominee Van Koetsveld een enquête onder de kerken. Hij wilde nagaan hoeveel idiote kinderen - zoals ze toen genoemd werden - er waren. Hij deed dat om te onderzoeken of het mogelijk was voor deze kinderen een school te stichten. Vreemd, denken we, idioten die gaan toch niet naar school. Maar dominee van Koetsveld verstond er ook niet die kinderen onder, die wij tegenwoordig zo noemen. Hij bedoelde er die kinderen mee die men in later tijd, en ook nu nog wel, debiele kinderen noemt. Dus de leerlingen die tegenwoordig een MLK-school bezoeken.

Hoe komt dat nu, dat ds. Van Koetsveld deze kinderen zo geheel anders noemde. Zou het niet verband houden met het feit dat er hier, bij ds. Van Koetsveld, sprake was van een eerste kennismaking met en benadering van het verschijnsel verstandelijk gehandicapt-zijn en van de gedachte aan onderwijs aan deze kinderen. Hoe meer aandacht dit kind - terecht - ontvangt, hoe meer we de verschillen tussen deze kinderen gaan onderscheiden. Dan gaan we zien, dat er verschillende gradaties in het verstandelijk gehandicapt-zijn te onderscheiden zijn. In de tijd van ds. Van Koetsveld ontbreekt nog een genuanceerd beeld van het verstandelijk gehandicapte kind. Daaruit is het dan ook te verklaren dat de kerken aan

ds. Van Koetsveld meldden, dat deze kinderen bij hen niet gevonden werden. Men kende het 'verschijnsel' verstandelijk gehandicapte kinderen niet of nauwelijks. Want zouden ze er echt niet geweest zijn. Of kwamen deze kinderen in die tijd misschien minder openbaar, omdat de maatschappij ze veel beter kon opvangen dan tegenwoordig het geval is. Vader had bijvoorbeeld een boerderijtje en het verstandelijk gehandicapte kind kon daar altijd wel wat bij hem passend werk doen. Of vader had bijvoorbeeld een sigarenzaakje en zo'n kind kon op zijn niveau in de winkel helpen. De inrichting en de gang van het maatschappelijk leven was in vroeger tijd van dien aard, dat het mogelijk was - in elk geval veel meer dan thans - om deze kinderen in haar midden op te vangen, een zinvolle plaats te geven. Dat is nu vaak anders, al probeert men het wel opnieuw. We denken dan aan het project Weer Samen Naar School. Een project dat er op gericht is om zoveel mogelijk te voorkomen dat kinderen van het basisonderwijs verwezen worden naar het speciaal onderwijs, bijvoorbeeld het MLK-onderwijs. Er zal echter nog heel wat moeten gebeuren, wil onze moderne maatschappij, ondanks alle maatregelen die genomen worden, in staat zijn deze kinderen voldoende op te vangen. En dat vooral als de economie terugloopt. Deze kinderen zijn de eerste uitvallers in een maatschappij die, vergeleken met vroeger, een veel groter beroep doet op verstandelijke begaafdheid. Zo gezien is het juist, dat de maatschappij in zeker opzicht mede debet is aan het aantal verstandelijk gehandicapte kinderen.

Weer Samen
Naar School

Een volgende kwestie is, of het verstandelijk gehandicapte kind minder is dan het zogenaamd 'normale' kind. Natuurlijk niet, zeggen we dan. Het is anders. Alleen anders. Vinden we dat werkelijk? Laten we dat maar niet geloven. Het verstandelijk gehandicapte kind is 'anders' en dan wijst men er op, dat de verstandelijk gehandicapte minder moge zijn in verstandelijk opzicht, maar dat het vaak intuïtief zuiverder aanvoelt. Andere onderzoekers zeggen: het verstandelijk gehandicapte kind is minder en wel over de gehele linie.

Anders-zijn

Iemand gaf eens een lezing over het verstandelijk gehandicapte kind. Hij tekende twee verschillende figuurtjes en zei, wijzend op het ene: "Dit is het normale kind." En wijzend naar het andere zei hij: "Dat is het gehandicapte kind." In grote woede en heftige ver-

Wat is
de norm

ontwaardiging merkte toen één van de luisteraars op: "Waar haalt u, die zich christen noemt, het recht vandaan dit kind een 'normaal' kind te noemen en het gehandicapte kind 'niet normaal'. Ontleent u de norm voor wat 'normaal' is, aan uzelf? Als u zegt een christen te zijn, is het dan niet zo, dat ook dat andere kind een kind is, zoals God het gewild heeft?" Hij had volkomen gelijk.

Vroeger duidde men deze kinderen aan als 'achterlijke kinderen'. En dat wel terecht. Nu weet ik wel, dat achter deze term vaak een ongunstig waardeoordeel schuilgaat. Toch bedoelen wij het zo niet. Want eigenlijk zou er geen beter woord voor deze kinderen zijn, als het maar ontdaan werd van de negatieve klank, van het negatieve waardeoordeel. Inderdaad, deze kinderen zijn achter en ze blijven achter. Toch zijn al deze woorden: achterlijk, gehandicapt en ga maar zo door, ellendige woorden. Veelal zijn ze ontsproten aan onze intellectuele hoogmoed. Wij, die altijd trots zijn op ons verstand, op de verstandelijke begaafdheid van onze kinderen, zo zelfs, dat we andere begaafdheden en capaciteiten niet eens meer zien. Altijd stellen we een groot verstand boven zuiver gevoel.

Vaak denken de ouders, dat de achterstand van hun verstandelijk minder begaafd kind, in de puberteit wel weer wordt ingehaald. Dat laat zich nog wel begrijpen ook. Toch is dat niet zo. Integendeel. Juist in de puberteit maakt de taal een bijzondere ontwikkeling door en worden verschillende functies, zoals het denken, het gevoelsleven verfijnd. En juist daardoor wordt de achterstand van het verstandelijk gehandicapte kind ten opzichte van het 'normale' kind groter. Het verstandelijk minder begaafde kind heeft minder capaciteiten misschien, maar zijn 'zijn' is eender.

Medeschepsel

Wij willen in onze zienswijze uitgaan van het gehandicapte kind als een ander kind, maar dan wel op de basis van een wezenlijke, een volkomen gelijkheid. Want het is ons medeschepsel, mét ons op reis naar de eeuwigheid; dat, evenals wij, op deze reis door een Wonder des Almachtigen Gods gegrepen moet worden en tot stilstand gebracht; dat gereinigt en geheiligt moet worden door het Bloed des Lams, wil het eens zonder verschrikken voor Gods Aangezicht verschijnen. Anders zal voor dit kind, evenals voor ons, een eeuwige nacht aanbreken. Uitgaande van deze wezenlijke gelijkheid, zijn er dan de verschillen.

En als we dan deze verschillen bezien in het licht der eeuwigheid, dan is het toch - ondanks alles - een zeer gering onderscheid. Want wat is dat toch een ontzaglijk begrip en een wezenlijke realiteit: eeuwigheid. Als we het een ogenblik zouden mogen beseffen wat dat is, ons leven zou geëindigd zijn. Volkomen. Dan was er voor ons geen mogelijkheid van leven meer. In geen enkel opzicht. Hadden we er maar enig besef van. Waren we maar niet zo oneindig afkerig om er over te willen nadenken en tot nadenken gebracht te worden. Vergeleken met deze zaken wordt een verstandelijke handicap zo nietig; hoewel voor ons vaak zó groot, dat we het niet dragen kunnen. Terwijl onze andere kinderen, die ook met ons op reis zijn naar de eeuwigheid, door ons vaak zo gemakkelijk gedragen worden, ons geen zorgen schenken. Wij zien de zaken altijd totaal verkeerd, want we zijn mensen, gevallen schepselen, die volkomen blind zijn in 's hemels wegen, in de wegen des Heeren. Blind in Zijn wegen. Blind voor Zijn bedoelingen.

Oorzaken van een verstandelijke handicap

We kunnen ons afvragen: hoe komt dit kind zo, wat is de oorzaak van zijn verstandelijke handicap. Gewoonlijk onderscheidt men dan endogene oorzaken, oorzaken van binnenuit, die in het lichaam liggen en exogene oorzaken, oorzaken van buitenaf.

Tot de endogene oorzaken behoren bijvoorbeeld stofwisselingsstoornissen. Het blijkt, dat als in het lichaam van het jonge kind bepaalde enzymen, die van essentieel belang zijn voor de stofwisseling, defect zijn, een bepaald soort aminozuur (bouwstof van eiwitten) niet wordt afgebroken. Daardoor vindt een verhoogde afscheiding van dat aminozuur in het bloed plaats, hetgeen leidt tot een onomkeerbare hersenbeschadiging. Bij vroegtijdige onderkenning kan nog veel worden voorkomen door een goed dieet. Men noemt deze afwijking Phenylketonurie (PKU). Tegenwoordig worden de kinderen hierop onderzocht door middel van de zogenoemde PKU-test of hiehprik. Ook fouten in de celdeling tijdens de ontwikkeling van de ongeboren vrucht, kunnen de oorzaak zijn van het ontstaan van een verstandelijke handicap.

Endogene
oorzaken

De exogene oorzaken verdeelt men vaak in oorzaken vóór de geboorte, oorzaken tijdens de geboorte en oorzaken na de geboorte. We gaan ook op deze oorzaken slechts even in.

Exogene
oorzaken

Zoals we al gezien hebben in hoofdstuk vier, kan de oorzaak van het gehandicapt-zijn liggen vóór de geboorte, als de moeder rodehond gehad heeft tijdens de zwangerschap. Vroeger kwam het ook voor dat de resusfactor een rol speelde. Het type bloed van de moeder verdraagt zich in dat geval niet met het type bloed van het pasgeboren kind. Tegenwoordig zijn er nog andere oorzaken, soms zeer gruwelijke oorzaken. Te noemen valt het overmatig gebruik van alcohol en drugs, het gebruik van medicijnen waarvan de schadelijke bijwerkingen onbekend waren.

Voor wat betreft de oorzaken tijdens de geboorte, het kan zijn dat het kind door een te snelle of een te langdurige geboorte hersenletsel oploopt en daardoor gehandicapt ter wereld komt.

Na de geboorte kan een kind verstandelijk gehandicapt worden, onder andere door hersenvliesontsteking (meningitis) of door hersenontsteking (encephalitis). Na de geboorte kan deze afwijking ook het gevolg zijn van inenting tegen mazelen of pokken. De oorzaak van zwakzinnigheid kan na de geboorte ook gelegen zijn in een opgelopen hersenletsel, bijvoorbeeld als gevolg van een ongeval.

Omschrijving en vormen van zwakzinnigheid

Nu we even gelet hebben op de mogelijke oorzaken van een verstandelijke handicap, kunnen we ons afvragen, wat we eigenlijk verstaan onder zwakzinnigheid. Een verstandelijke afwijking zouden we kunnen zeggen. Is dat zo. Zeker, het is een verstandelijke afwijking. Maar is het dat alleen. Is er niet meer aan de hand. Zijn er geen tekorten in andere opzichten. Heeft het zwakzinnige kind, om maar iets te noemen, ook niet vaak afwijkingen op sociaal gebied.

Een afwijking van de totale persoonlijkheid

Een onderzoeker, die zich bezig hield met en zeer betrokken was bij het zwakzinnige kind, vond dat er sprake was van een afwijking die de totale persoonlijkheid betrof. En daarom omschreef hij de persoonlijkheid van dit kind als "ruw metselwerk". Hij bedoelde dat in geen enkel opzicht denigrerend, maar beoogde alleen de persoonlijkheid van dit kind juist te typeren. Deze onderzoeker bedoelde met deze typering, dat er bij het zwakzinnige kind als het ware over de gehele linie sprake is van een achter-zijn, van een grovere, minder ver ontwikkelde en gedifferentieerde structuur. Eigenlijk zei deze onderzoeker niet anders dan: "Als één lid lijdt, lijden alle leden."

Reeds lange tijd is het de gewoonte de verstandelijk gehandicapte kinderen in bepaalde categorieën in te delen. Men onderscheidde dan idioten, imbecielen en debielen. We zagen reeds, dat naarmate de kennis van het verstandelijke gehandicapte kind toenam, men tot fijnere onderscheidingen kwam. Zo ging men bijvoorbeeld spreken van hoog-debielen en laag-debielen. We gaan daar verder niet op in, maar op één heel belangrijk onderscheid willen toch even wijzen. We doelen op het onderscheid dat er is tussen het debiele en het zwakbegaafde kind. Om het onderscheid tussen de verschillende vormen van zwakzinnigheid duidelijk te maken, proberen we eerst wat inhoud te geven aan bepaalde begrippen.

Enkele onderscheidingen

Vroeger ging men, om het debiele van het zwakbegaafde kind te onderscheiden, praktisch alleen uit van de intelligentie, van het IQ. De afkorting IQ staat voor Intelligentie Quotiënt. Men stelt het Intelligentie Quotiënt van een kind vast, door de kalenderleeftijd te delen door de intelligentieleeftijd. De intelligentieleeftijd wordt dan vastgesteld door middel van de zogenoemde intelligentietesten. Het IQ van een gemiddeld begaafd kind wordt dan gesteld op 100.

Het idiote kind heeft dan een IQ van ten hoogste 30, het imbeciele kind een IQ dat ligt tussen de 30 en de 50 en het debiele kind een IQ van 50 tot 80. Het is inderdaad een manier om deze kinderen van elkaar te onderscheiden. Toch kleven aan deze wijze van onderscheid maken een aantal bezwaren. Het komt namelijk voor, dat een kind een IQ heeft van ver boven de 50 en dat het toch een imbeciele structuur heeft. En zo kan het ook zijn met het debiele kind. Zo'n kind kan een IQ hebben van boven de 80 en toch debiel zijn. Daarom, we beschouwen liever meer de structuur van het kind in zijn geheel, in plaats van dat we alleen zijn IQ letten.

Zo heeft eens iemand opgemerkt over het idiote kind, dat dit kind niet in staat is een boodschap over te brengen, niet schriftelijk - hij kan immers niet lezen - en niet mondeling. Het imbeciele kind zou dan niet een boodschap die gelezen moet worden kunnen overbrengen - want het kan niet lezen - maar wel een mondelinge. Het debiele kind kan én een schriftelijke én een mondelinge boodschap overbrengen. Het is slechts een eenvoudige typering, maar toch wordt het onderscheid tussen deze drie kinderen er door gekarakteriseerd.

We gaan nog even verder. Weer letten we eerst op het zwaar verstandelijk gehandicapte kind. Het kan zijn - en het klinkt zo grof, maar zo is het toch niet bedoeld - dat dit kind een leven leidt als een plant of als een dier. Een vegetatief leven. Maar als we dat zo zeggen, zijn we toch fout. Dit kind, het idiote kind, is mens, ook in zijn meest primitieve bestaan. Zijn zogenaamd 'dierlijk' bestaan is wezenlijk, volkomen onderscheiden van dat van een dier of een plant.

Soms komt het voor, dat bij het zwaar gehandicapte kind een vorm van zelfverminking optreedt, omdat het weinig pijnbesef heeft. Daardoor heeft dit kind blijvend oppas nodig. Pijn is in zekere zin een behoeder van ons leven. Als we pijn ervaren onttrekken we ons aan gevaarlijke situaties. Vaak is het idiote kind alleen op zichzelf gericht, maar dit op-zichzelf-gericht-zijn is niet bewust. Wel is dit kind daardoor erg gevoelig voor onaangename lichamelijke gewaarwordingen. Bij het idiote kind is alles dus negatief, zouden we zeggen. Maar als we zo redeneren, nemen we het normaal-zijn weer als norm. En we gaan dan niet uit, van wat dit kind nog mag bezitten, misschien wezenlijk mag bezitten. En juist dit bezit kan heel wezenlijk zijn. Misschien mag ik dit met een enkel voorbeeld duidelijk maken.

Daar waren op één van onze Zeeuwse eilanden twee kinderen. Volslagen idioot, zouden we zeggen. En daarbij ook nog gevaarlijk. Zo gevaarlijk, dat ze in een bed lagen achter ijzeren tralies. En nu het wonder. Soms spraken deze kinderen toch. En als ze dan spraken, verkondigden ze de lof des Heeren. En dan hoefden ze niet achter de tralies. De Geest des Heeren maakt de mens ook handelbaar. Onbegrijpelijk. Natuurlijk is dat onbegrijpelijk. De lof des Heeren verkondigt door een schepsel, is altijd onbegrijpelijk.

Daar was een gezelschap ergens in de Bommelerwaard. Daar werden de Wonderen des Allerhoogsten besproken. Er waren ook twee imbeciele kinderen bij. Zo maar. Waar moesten ze anders blijven. Het ging over de Wonderen des Allerhoogsten. Toen zei één van de aanwezigen, ziende op deze kinderen: "Maar deze kinderen, waartoe zijn deze kinderen er toch." Eigenlijk een wonderlijk woord. Zij hoefden dan ook zelf het antwoord niet te geven. Het antwoord volgde. Die kinderen zeiden het op hun gebrekkige wijze: "Om eens Gods lof te verkondigen." Fabeltjes, zult u zeggen. Maar ze zijn geschied tot de ere Gods. "Het dwaze der wereld" heeft de

Heere, ook in dit opzicht, uitverkoren. En zullen niet de kinderen des koninkrijks veelvuldig buiten gesloten worden?

Vergelijk
Matth. 8:12

Het imbeciele kind

Onder de imbeciele kinderen, treffen we nogal eens een mongooltje aan. Tegenwoordig spreekt men van het syndroom van Down. Het uiterlijk van dit kind is doorgaans wel bekend. Door dat uiterlijk kreeg het ook de naam mongooltje. De naam 'mongool' heeft dus haar oorsprong in het uiterlijk van dit kindje. Het kindje heeft namelijk doorgaans de oogstand van het mongoolse ras. Overigens komen ook bij het mongoolse ras mongooltjes voor. Andere uiterlijke kenmerken van het mongooltje zijn: kleine oorschelpen, een kleine neus, niet veel haar, een slecht gebit, een gegroefde tong en een diep gewelfd gehemelte. Verder zijn de kleine vingers vaak in alle standen te brengen. Vaak ook heeft het een wat rauwe stem. Evenals bij het idiote kind, komen bij het mongooltje ook vaak afwijkingen voor in het hart en de bloedvaten. In de tijd toen de penicilline er nog niet was, trof men vrijwel geen mongooltje aan, dat ouder was dan vijftien jaar. Door de veranderingen in de lichamelijke gesteldheid, stierven deze kinderen juist in de puberteit.

Het syndroom
van Down

Bekend is, dat het mongooltje vaak een meester is in het imiteren. Heel vaak zijn ze zeer gevoelig voor muziek en ritme. In Gorinchem was er zo'n vijftig jaar geleden een mongooltje, dat voor en na de dienst het orgel in de kerk bespeelde. Hij speelde dan de psalmen en hij deed dat goed. Tenslotte, zoals we al zagen, vinden we het imbeciele kind op de school voor ZMLK. We merken nog op, dat het van groot belang is om bij het mongooltje de ontwikkeling niet te vroeg af te laten te sluiten.

Het debiele kind

Letten we nu even op het debiele kind. Dat treffen we aan op de school voor MLK. Dan kunnen we er op wijzen dat het debiele kind in sociaal opzicht vaak veel meer afwijkt dan het imbeciele kind. Het imbeciele kind is soms a-sociaal (in de betekenis van: zonder contacten). Het kent niet veel contacten, maar het stoort ook niet in sociaal opzicht. Het is a-sociaal, zonder contacten. Het

De intelligentie-
structuur

debiele kind is nog al eens anti-sociaal. Het keert zich tégen de gemeenschap. Het geeft daardoor vaak en meer problemen. Misschien heeft dit ook te maken met een enigszins aanvoelen van buitengesloten te worden.

Als we op de intelligentiestructuur van het debiele kind letten, dan zien we dat dit kind tot een zekere begripsvorming kan komen. Maar die begripsvorming is toch wel zwak. Misschien is dit met een voorbeeld duidelijk te maken. Het debiele kind weet bijvoorbeeld wat een vlieg is en wat een mug is. Het zijn concrete dingen. Ze zijn waar te nemen. Het zijn concrete dingen die duidelijk van elkaar verschillen. Maar als men vervolgens zegt dat een vlieg en een mug allebei insecten zijn, dan begrijpt dit kind niet wat er bedoeld wordt. 'Insekt' is namelijk een 'gedachten- ding', een abstractie, geen concreet waarneembare zaak. En juist het algemene begrip, het 'gedachten- ding' geeft het debiele kind moeilijkheden. Het is niet concreet. Het debiele kind kan er zich niets bij voorstellen. De leerstof, die men dit kind wil aanbieden, zal daarom concreet moeten zijn. Ook het onderwijs dat men dit kind thuis geeft, zal dat moeten zijn. Er is bij het debiele kind wel sprake van enige begripsvorming, maar het moet alles niet te abstract worden. Dezelfde moeilijkheid doet zich ook voor bij figuurlijk taalgebruik. Het debiele kind begrijpt figuurlijk taalgebruik niet of nauwelijks. Als een onderwijzer tijdens het geven van extra leerhulp tegen zo'n kind bijvoorbeeld zegt: "Nu gaan we er even hard aan trekken", dan stelt het debiele kind zich dat heel concreet voor. Wat 'trekken' is, dat weet het wel. Je trekt bijvoorbeeld aan een touw, of aan een kar. Maar hoe je nu aan het taal- of rekenwerk kunt 'trekken', dat begrijpt het niet.

Besef van
causaliteit

Het debiele kind heeft ook weinig besef van causaliteit, van oorzaak en gevolg. Het beseft niet of veel minder het verband tussen oorzaak en gevolg. Daardoor is het bijvoorbeeld ook te begrijpen, dat in ons land vroeger onder de ongehuwde moeders vaak debiele meisjes voorkwamen. Het debiele kind beseft niet of veel minder het verband tussen de sexuele daad en het kindeke dat later daaruit mogelijk geboren kan worden. Het gevolg heeft bij hen vaak geen verband met de oorzaak.

Doordat zij niet causaal kunnen denken, doordat het besef van het verband tussen oorzaak en gevolg zeer zwak is, kunnen ze ook niet leren door schade en schande. Het schrikt niet terug voor de

gevolgen. Het ziet en overziet ze niet. Om te kunnen leren door schade en schande, moet men causaal kunnen denken. Het één met het ander in verband kunnen brengen. Daarom verwondert het ons ook niet, als het debiele meisje meerdere 'onechte' kinderen ter wereld brengt.

Het is ook merkwaardig, dat men juist bij debielen soms een verbazingwekkend vermogen om hele specifieke zaken te onthouden aantreft. Sommige debiele kinderen zijn zelfs rekenwonders. Of ze hebben een enorme kennis van automerken, verjaardagsdata, enzovoort, en dat tot in de kleinste finesses. Door die speciale begaafdheid van sommige debiele kinderen om bepaalde zaken te onthouden, wordt hun intelligentie nog al eens te hoog aangeslagen. Toch, het is geen kwestie van intelligentie. Intelligentie en geheugen zijn twee verschillende functies, die duidelijk van elkaar onderscheiden moeten worden. Daar komt dan nog bij, dat bij deze kinderen de geheugenfunctie vaak los staat van het denken. Het geheugen is doel op zichzelf. Het staat niet of nauwelijks ten dienste van het denken.

Intelligentie
en geheugen

Het debiele kind kent ook weinig remmingen. Het leeft sterk in het nu. Ook daardoor kunnen weer zekere afwijkingen ontstaan, bijvoorbeeld de verregaande onzelfstandigheid, het volkomen slaafs volgen van een leider, vaak ook in het verkeerde.

Weinig
remmingen

Onderzoekers hebben opgemerkt, dat het debiele kind vrijwel nooit iets leert van zichzelf en ook vrijwel nooit zichzelf corrigeert. Daarom moet men hem het leven als het ware voordoen. Men moet hem leren leven. Opleiden om te leven. Ook daarom zal het onderwijs op een school voor MLK, wezenlijk onderscheiden zijn van onze gewone basisschool. Door het inslijpen van een aantal belangrijke handelingen, tracht men het kind in zekere mate zo sociaal redzaam te maken, dat het zich in het leven weet te redden. Toch is daar ook een gevaar aan verbonden. Het bijna eenzijdig gericht zijn op het handelen, dringt het toch al niet sterke denken nog meer terug. En juist het verstaan is van zeer grote waarde. Enige vorm van zelfreflectie blijft toch van heel groot belang. Liever één keer te mogen bereiken, dat dit kind enigszins mag ervaren wat Gods Woord wezenlijk betekent, dan dat het honderd keer de Bijbel aangeeft als men zegt: "Geef de Bijbel eens aan", en het kind doet dat, zonder te weten wat het doet.

Zwakzinnigheid: een complex van verschijnselen

Zwakzinnigheid staat dus meestal niet op zichzelf, zoals we gezien hebben. Meestal zijn er andere zaken mee verbonden. Daarom spreekt men wel van een syndroom, dat is een complex van verschijnselen, die tezamen kenmerkend zijn voor een bepaald ziektebeeld of geestelijke gesteldheid. Bij een syndroom is er altijd een samengaan van meerdere factoren. Zo gaat zwakzinnigheid vaak gepaard met epilepsie.

Epilepsie

Ik herinner me van voor de oorlog, of juist in het begin van de oorlog, dat ik een jongetje in de klas kreeg. Hij was een jaar of tien. Een vriendelijk jochie. Hij lachte altijd tegen me. Lezen kon hij niet. Hij had nooit op school gezeten. Hij kwam uit een zwerfversgezin. Een aardig jongetje. Willemke heette hij. Hij heeft toch nog lezen geleerd. Eens, eigenlijk heel toevallig, lette ik juist op hem. Hij gaf een gil. Toen viel hij zijwaarts. Ik kon hem nog juist opvangen. Ik legde hem tussen de banken. 'k Had zoiets nooit eerder meegemaakt. Hij verkeerde in een zekere kramptoestand. Later wist ik, dat dit de tonische kramp was. Ik had er niet eens erg in dat het kind een zogenaamde 'toeval' kreeg. Enkele ogenblikken later kreeg het kind de klonische kramp. Hij bewoog zich heel erg schokkend. Er stond wat schuim op zijn mond en er kwam wat bloed uit. Zijn tong was tussen zijn tanden gekomen. Men noemt dat de 'tongbeet'. Daardoor raakt de tong vaak blijvend beschadigd en ontstaan littekens. Had ik toen maar geweten dat dit vrijwel altijd gebeurt, dan had ik een doek tussen zijn tanden kunnen doen. Toen hij met zijn hoofd schudde, gebeurde dit zo heftig dat hij mijn vingers, die ik onder zijn hoofd geschoven had, verwondde. Na de klonische kramp viel hij in slaap. Toen hij na geruime tijd wakker werd, beurde hij zijn hoofd op en keek hij wat wazig rond. Langzamerhand kwam alles weer terug. Toch herinnerde hij zich niet, dat hij die morgen naar school gegaan was. Dat was het amnesiever-schijnsel. Het verschijnsel, dat de epilepticus vergeet wat voor die aanval gebeurd is. Willemke had een wat men noemt 'grand mal' gehad, een grote epileptische aanval. Tegenwoordig kan men veel doen om zo'n 'grand mal' te voorkomen. Bijvoorbeeld door middel van medicijnen. Ook door bepaalde chirurgische ingrepen kan er veel verbeterd worden. Vroeger was het toch wel zo, dat door de epilepsie de hele persoonlijkheid wat veranderde. Zo noemde men een epileptisch kind 'kleverig'. Ten onrechte. Dit woord is ook niet

Tonische
kramp

Klonische
kramp

De epilep-
tische slaap

juist. Het heeft bovendien een wat onaangename klank. De kleverigheid van de epilepticus heeft een oorzaak. Het epileptische kind heeft namelijk graag contact met iemand. Maar daarom mogen we dit kind nog niet kleverig noemen. Vaak is het ook erg langdradig als het iets vertelt. Deze langdradigheid is waarschijnlijk het gevolg van het feit, dat het van het onderwerp een voorstelling heeft, met de scherpte van een waarnemingsbeeld. Een zogenaamd eidetisch beeld. Soms is de epileptische aanval van te voren al enigszins merkbaar. De patiënt vertoont dan een grote psychische onrust, voelt vaak tintelingen in de handen en lijdt soms aan micropsie en macropsie, wat wil zeggen dat het nu eens alles heel klein en dan weer alles heel groot ziet. Er kan, behalve van een 'grand mal', ook sprake van zijn, dat het kind 'absences' vertoont. Ogenblikken dat het even 'bewusteloos' is, afwezig is. Daardoor overkomt het epileptische kind vaak ongelukjes, of valt het onverwacht. Soms treedt epilepsie op in de puberteit. Absences

Zwakzinnigheid staat dus meestal niet op zichzelf. Het is een syndroom, een samengaan van verschillende verschijnselen, een complex van verschillende factoren. We noemden epilepsie. Zo kan het ook zijn, dat zich verschijnselen voordoen die lijken te wijzen op autisme. Onder autisme verstaat men dan een zeer ernstige contactstoornis. Nu moet men wel voorzichtig zijn met het woord autisme. Men gebruikt dit woord veel te vaak en ook ten onrechte, juist bij dit kind. De echte autist heeft geen contact met de buitenwereld. Leeft veelal zijn eigen leventje. Is niet te benaderen. Heeft zelfs geen oogcontact. De echte autist sluit zich af van de taal. Heeft weinig behoefte aan woorden. Spreekt dus vrijwel niet. Als het wat zegt, is die taal vaak een innerlijke taal. De taal is geen communicatiemiddel. Ze is vaak ook erg monotoon. Het autistische kind leeft als het ware in een vrijwel lege ruimte en klemt zich daarom hevig vast aan de voorwerpen, die het te pakken krijgt. Moet ze vasthouden. Het kan ze niet los laten zonder zeer angstig te worden. Dat is ook de reden waarom het autistische kind zich vaak vastklemt aan de opvoeder. Maar het contact dat het hierdoor met de opvoeder heeft, is een contact als met een voorwerp. Alles moet bij deze kinderen een vaste plaats hebben, om het althans enige zekerheid te geven. Hier hangt weer mee samen, een dwangmatig streven om bepaalde situaties te handhaven, vast te houden. Daardoor heeft het ook een voorkeur voor steeds dezelfde handelin- Autisme

gen en verzet het zich bijvoorbeeld tegen verandering van eet- en leefgewoonten. Ook de motoriek van het autistische kind is vaak arm aan uitdrukking. De motoriek en de gezichtsuitdrukking worden bijvoorbeeld niet gebruikt om de taal kracht bij te zetten. Het autistische kind komt ook vrijwel niet tot spelen. Ook dat is begrijpelijk, want om te kunnen spelen moet men in zeker opzicht vrij zijn, onbezorgd zijn. Nogmaals, het is zeker mogelijk dat ons zwakzinnige kind autistische trekken heeft, maar dat betekent nog niet dat er sprake is van autisme.

Debilitas mentis en zwakbegaafdheid

Een kwalita-
tief verschil
en een kwanti-
tatief verschil

Een debiel kindje moeten we wel onderscheiden van een zwakbegaafd kind. Het debiele kind kan vrijwel niet komen tot abstract denken. Het zwakbegaafde kind kan dat wel. Wel met enige moeite en op een niet al te hoog niveau, maar het kan het wel. Dit is een groot verschil, een wezenlijk verschil. Daar moet goed aandacht aan geschonken worden, want het heeft belangrijke consequenties. Door dit onderscheid kan het zwakbegaafde kind het normale basisonderwijs namelijk meestal wel volgen. Het debiele kind kan dat niet. Het normaal begaafde basisschoolkind komt tot abstract, logisch denken omstreeks het tiende jaar. Het zwakbegaafde kind komt later tot dit niveau. Maar het kan er komen, anders zou het geen zwakbegaafd, maar een debiel kind zijn. Daarom hoort het zwakbegaafde kind in principe niet op een school voor speciaal onderwijs, maar op een gewone basisschool. Het onderscheid met het normaal begaafde kind is niet wezenlijk, maar gradueel. Beide kinderen kunnen komen tot het abstract logisch denken, maar het ene kind heeft er wat meer moeite mee om het te bereiken dan het andere kind, bereikt het ook wat later en komt bovendien tot een minder hoog niveau. Wordt nu het zwakbegaafde kind op een school voor speciaal onderwijs geplaatst, dan bestaat het gevaar dat het verdebiliseert. Het zwakbegaafde kind zakt dan terug naar het niveau van het debiele kind. Door het wezenlijke onderscheid in het vermogen tot abstract denken, is het noodzakelijk en gewenst dat het zwakbegaafde kind en het debiele kind verschillend onderwijs ontvangen. Terecht heeft men dan ook voor het debiele kind het speciaal onderwijs in het leven geroepen, de school voor het Moeilijk Lerende Kind (MLK). Maar het zwakbegaafde kind hoort op de

basisschool. In tegenstelling tot het debiele kind, dat het plafond van zijn verstandelijke vermogens waarschijnlijk bereikt omstreeks het twaalfde jaar, heeft het zwakbegaafde kind wat dit betreft een langere groeimogelijkheid. De zwakbegaafde bereikt het plafond van zijn verstandelijke vermogens pas na het vijftiende jaar. Dit betekent dat dit kind vervolgonderwijs dient te ontvangen en dat de ontwikkeling van de vermogens van dit kind niet te vroeg gestaakt mogen worden.

We letten even op nog een onderscheiding. Bij debilitas mentis (letterlijke betekenis: zwakheid van verstand, denken), maakt men wel onderscheid tussen de zogenaamde 'schooldebielen' en 'levensdebielen'. De schooldebiel kan zich in het latere leven soms, onder niet al te moeilijke omstandigheden, op een niet al te hoog niveau en met enige moeite handhaven. De levensdebiel heeft deze mogelijkheid niet. Voor de schooldebiel hangt veel af van het tijdsbestek, de maatschappelijke situatie, waarin hij leeft. Bij een steeds verdergaande specialisering van de maatschappij, en dan vooral van het beroepsleven, zal het steeds moeilijker voor hem worden om zich te handhaven, om een zelfstandig leven te leiden en een zinvolle taak te vervullen.

Schooldebielen en levensdebielen

Verder kan ook nog onderscheiden worden tussen harmonische en onharmonische debielen. Eigenlijk spreekt deze onderscheiding voor zichzelf. Een harmonische debiel is een debiel, die zich op zijn niveau harmonisch ontwikkelt. Op zijn niveau is er sprake van eenheid, van evenwicht in de ontwikkeling van zijn vermogens, zijn persoonlijkheid. Een harmonische debiel veroorzaakt geen aparte moeilijkheden. Hij is 'alleen maar' debiel. Hij leeft en werkt op harmonische wijze op zijn niveau. En vaak doet hij zijn eenvoudige werk, indien men het hem toestaat, met vreugde. Dat werk moet natuurlijk geen groot beroep doen op inventiviteit, op vindingrijkheid en creativiteit. Het moet eenvoudig werk blijven. Zulk werk is soms wel moeilijk te vinden. Maar het zoeken er naar, is voor dit debiele kind van groot belang.

Harmonische debielen en onharmonische debielen

De onharmonische debiel kent die rustige, gelijkmatige, evenwichtige ontwikkeling op zijn niveau, niet. Doorgaans heeft hij naast zijn debiliteit, een neurotische stoornis. Juist door deze neurotische stoornis kan hij soms grote moeilijkheden veroorzaken.

Schijndebziel

Tenslotte zouden we nog iets kunnen noemen. Uit de literatuur is ook de zogenaamde 'schijndebziel' bekend. Schijndebiliteit kan het gevolg zijn van ernstige verwaarlozing. Daar was eens een klein kind, dat in de hoek van een kamer het leven doorbracht zonder enige aandacht vrijwel. Het werd totaal verwaarloosd. Dat kind kon daarom niet langer in die omgeving blijven. Het ontving een pleegmoeder. Ze ging naar het kind toe. Ze zei: "Wat een lief kind ben jij." En ze omhelsde het. Door de hem geschonken liefde, kwam het kind heel langzamerhand als het ware tot ontplooiing. Er kan dus sprake zijn van een achterstand in de ontwikkeling door verwaarlozing, door wat men met een vakterm 'sociale deprivatie' noemt. Zo kan er ook sprake zijn van 'verborgen talent'. Van talent dat door verwaarlozing of door een weinig stimulerend milieu, niet tot ontwikkeling komt; van talent dat pas openbaar komt, nadat de omstandigheden verbeteren. Een dergelijke achterstand kan, als de omstandigheden verbeteren, nog wel eens overwonnen worden. Deze soort van achterstand, moet dus wel onderscheiden worden van een verstandelijk tekort, zoals bij het debiele kind.

De godsdienstige opvoeding van het zwakzinnige kind

De godsdienstige opvoeding van het verstandelijk gehandicapte kind. We willen er iets van proberen te zeggen. Slechts een enkele opmerking, want wat weten wij ervan. Wie kent het leven van de naaste. Wie kent in het bijzonder het leven van het kind dat anders is. We kunnen zeggen: de ouders. En inderdaad, zij zijn de deskundigen als het gaat over de opvoeding van dit kind. Toch een enkel woord.

Als we dan iets proberen te zeggen over de godsdienstige opvoeding, willen we ons beperken tot het vertellen van de Bijbelse Geschiedenissen. Het is de gewoonte om, als we het verstandelijk gehandicapte kind de Bijbelse Geschiedenissen willen doen kennen, dat we dat dan doorgaans als volgt doen. Althans, zo zag zagen we het vaak gedaan worden op de scholen voor speciaal onderwijs die we bezochten. We zagen het ook, in een enigszins andere situatie, op de kleuterscholen en op de lagere scholen, later de basisscholen. We hebben het zelf ook zo gedaan. En naar we nu menen, volstrekt verkeerd gedaan.

We gingen die Bijbelse Geschiedenissen mededelen. We wilden het graag zodanig doen, dat de kinderen het vertelde enigszins zouden onthouden. Misschien hoopte een enkeling, dat het tot zegen voor hun ziel zou mogen zijn. En dan begonnen we aan onze voorbereiding. Dan kwamen de moeilijkheden, tenminste, als we die nog zagen. Ons was geleerd, dat we voor kinderen, en in het bijzonder voor geestelijk gehandicapte kinderen, zo aanschouwelijk mogelijk moesten vertellen. Zo concreet mogelijk. Maar is dat nu zo. Is dat mogelijk. Mag dat. Kunnen we zo tot de wezenlijke diepte komen. Tot de diepten Gods.

Laten we eens een voorbeeld nemen. Bijvoorbeeld de geschiedenis van Achan. Daarin gaat het over stelen. Achan stal van het aan de Heere gewijde na de val van Jericho. We proberen dan in de vertelling voor onze verstandelijk gehandicapte kinderen, duidelijk te maken wat 'stelen' is. Maar het woord 'stelen' is een begrip. Om het zogenaamd concreet te maken gaan we daarom bijvoorbeeld uit van het stelen van een appel. Dat is een concrete zaak. Het wegnemen van een appel. En zo geven we nog meer concrete voorbeelden. Het stelen van een koekje uit de trommel, misschien het wegnemen van geld uit moeders portemonnee. Al deze concrete voorbeelden van het wegnemen van iets worden als het ware bij elkaar genomen en daaruit ontwikkelen we dan het begrip stelen. We gaan dan dus steeds uit van concrete gevallen en besluiten dan vanuit die concrete gevallen tot het begrip stelen. We kunnen nog verder gaan en vervolgens vanuit het stelen en vanuit andere overtredingen als liegen en vloeken, besluiten tot het begrip zonde.

Concreet
maken

Maar is dat nu mogelijk. Is het juist, om het zo te doen. We geloven dat niet. Mag men zo het begrip stelen rationaliseren. Mag men het begrip stelen op een dergelijke wijze beredeneren. Kan men op deze wijze het begrip stelen begrijpelijk maken. Mag dat. Wordt op een dergelijke manier dan duidelijk wat stelen is. We letten weer even op de geschiedenis van Achan. Dan zien we dat stelen veel dieper gaat. Het is veel meer dan iets verkeerd doen, dan iets wegnemen. Er komt iets bij, zouden we kunnen zeggen. Is dat zo. Komt er iets bij. Is het niet iets totaal anders. Daarom is ook het begrip van ongekende diepte.

Misschien mogen we dat wat duidelijk maken met een ander voorbeeld. Eens vertelde een oude leraar over een man die een kind

verloor, een jongen. En die man weende niet. Wonderlijk, zult u zeggen. Niet lang daarna verloor deze man opnieuw een zoon, een jongen die in de wereld leefde. En hij weende niet. Toch was het geen harde, onverschillige man. Integendeel. Maar het kan zijn, dat men om deze dingen niet mag wenen, niet mag treuren. Vanwege de majesteit en de rechtvaardigheid Gods. Toen had die man nog één zoon over. Eens moest die man op zolder wezen. Toen hoorde hij die jongen in het verborgen tot God smeken. Smeken of hij nog bekeerd kon worden. Toen weende die man.

Wat heeft deze geschiedenis nu met het voorgaande te maken. Wat heeft het te maken met hetgeen we opmerkten over het stelen. Dit. De Bijbelse Geschiedenis is het Woord van God. En Goddelijke zaken, wezenlijke zaken uit de Heilige Schrift - zonde, genade, ongerechtigheid, rechtvaardigheid, liefde, stelen, liegen - laten zich niet, als waren het menselijke begrippen, vullen met menselijke voorbeelden. Deze begrippen zijn wezenlijk nooit concreet te maken, begrijpelijk te maken. Het zijn geen menselijke begrippen. Niet wij klimmen met onze woorden, uitleg, met onze voorbeelden en concretisering op tot de Heilige Schrift, maar de Heere moet met Zijn Woord afdalen tot ons. Het zijn Woorden Gods. Het is het geopenbaarde Woord van God. De Bijbelse begrippen die wij bij het vertellen van de Bijbelse Geschiedenissen ook onze verstandelijk gehandicapten meedelen, zijn niet van een hogere orde, maar van een volstrekt andere orde. Van een Goddelijke orde. Ze zijn volkomen onderscheiden van menselijke begrippen. Zonde is veel meer dan stelen. Stelen is oneindig veel meer dan een zuiver menselijke daad. Stelen is zonde. Een aanranding van het heilige Goddelijke Wezen. Zodanig, dat naar het woord van Ralph Erskine "de Heere om één zondige gedachte een miljoen werelden rechtvaardig kan verdoemen". Trachten we deze zaken, deze begrippen, deze woorden, concreet te maken, begrijpelijk te maken met onze voorbeelden, dan gaan we deze begrippen rationaliseren, ontdoen van hun oneindige diepte en ernst. Dan gaan we deze zaken op menselijk niveau brengen. Begrijpelijk maken. Maar de begrippen uit de Heilige Schrift laten zich ten diepste nooit begrijpelijk maken. De afgrondelijke diepte van de zaken waar het om gaat bij stelen, liegen, rechtvaardigheid, laten zich niet begrijpen met het verstand. Wezenlijke zaken zijn niet begrijpelijk te maken. Ons begrijpen schiet wezenlijk tekort. Door ons pogen om deze zaken begrijpelijk

Rationaliseren
van Bijbelse
begrippen

maken, zo concreet mogelijk te maken, worden ze krachteloos, verliezen ze alle diepte. Daarom dachten wij dat deze methode niet juist is.

Willen we de Bijbelse begrippen toch in zeker opzicht onze kinderen wat naderbij brengen, laten we dat dan doen met voorbeelden uit de Heilige Schrift. Dan laten we ze bedekt me het Goddelijk mysterie. Elk woord, elk begrip uit de Heilige Schrift vraagt om een zeer eerbiedige, ootmoedige benadering. Het vertellen uit de Heilige Schrift wordt door ons doorgaans zo gemakkelijk verricht. Is er nog verschil met het vertellen van een gewoon verhaal. Daarom vertellen we ook het liefste historische stof uit de Bijbel. Dikwijls zien we dan iets merkwaardigs. Het heel jonge kind, kent na enig onderricht deze geschiedenissen vrij snel. Het weet ze. Kent ze. Als dat zo is, hebben verteller noch kind iets ervaren van het Goddelijk geheimenis. Dan kan het zijn, dat we die geschiedenissen met een zekere eerbied hebben verteld, maar dat we ze toch eindig hebben voorgesteld. Niet als vanuit de eeuwigheid. Niet vanuit - en ik zeg het misschien wat vreemd -, niet vanuit Góds Woord, niet vanuit het Goddelijk Wonder. Wel concreet, aanschouwelijk, begrijpelijk, maar menselijk, eindig.

Woorden
Gods

Misschien zijn er die hiertegen inbrengen, dat we in het Oude Testament toch ook lezen van de Tabernakel. Dat is toch ook een concrete, aanschouwelijke voorstelling en afbeelding van eeuwige, Goddelijke zaken. Die Tabernakel wees toch ook heen. Was toch ook de zaak zelf niet. Verwees in elk onderdeel toch naar Christus. Hierin gaat Gods Woord toch ook uit van een concreet voorbeeld. Toch ligt het hier anders. De Tabernakel werd gebouwd naar het voorbeeld dat aan Mozes op de berg getoond was. Getoond door God Zelf. Als dat nu in onze vertelling uit zou mogen komen, ondanks onszelf, dan zal men ervaren dat in de Heilige Schrift het aanschouwelijke voorbeeld nooit losgemaakt wordt van het wezenlijke. Het gaat in de Heilige Schrift nooit om de afbeelding, maar om het Afgebeelde. Ons concreet maken van de Heilige Schrift, is de behoefte van de mens om God aanschouwelijk, tastbaar, menselijk, nabij te maken.

Op de berg
getoond

Ex. 25:9
Hand. 7:44
Hebr. 8:5

Maar, zegt u misschien, Gods Woord gaat toch niet buiten het begrip van de mens om. Dat is zo. Daaraan mogen we in geen enkel opzicht tekort doen. Die kennis mag in geen enkel opzicht

veronachtzaamd worden. Maar is de kennis ooit los te maken van het geloven. Is er een wezenlijk begrijpen dat aan het geloof voorafgaat. Misschien wel een zeker begrijpen. Maar een wezenlijk begrijpen. Van Anselmus is de uitspraak: "Credo ut intelligam." "Ik geloof opdat ik begripte." Augustinus schreef: "Wij houden ons immers heel bewust aan de door de profeet voorgeschreven volgorde, die zegt: 'Als U niet gelooft, zult u niet begrijpen.' (...) We moeten het grote en Goddelijke, dat we verlangen te begrijpen, eerst geloven."

Bezien we de Apostolische Geloofsbelijdenis, vastgelegd in de Twaalf Artikelen des Geloofs, dan is het niet zonder reden dat elk artikel begint met: "Ik geloof." En dan leert onze Catechismus dat het geloof is: "een stellig weten of kennis, (...) maar ook een vast vertrouwen." "Een stellige kennis." En is dat zeker kennen, waarover de Catechismus spreekt, nu de kennis zoals die doorgaans uit onze vertellingen af te leiden is? Ik dacht het niet. Een zeker kennen, dat God de wereld geschapen heeft, het schepsel geschapen heeft. Een zekere kennis. Wie heeft dat nog. Daar staat: Ik geloof "in Jezus Christus, (...) onzen Heere." Een zeker kennen. We lezen verder in de Twaalf Artikelen des Geloofs: "Om te oordelen de levenden en de doden." En: "Vergeving der zonden." Een zeker kennen. Wie kent deze zaken zeker. Die kennis is toch ook heel iets anders dan onze gewone, natuurlijke kennis. Nooit is deze kennis los te maken van het geloof. Onze natuurlijke kennis komt nooit boven ons mens-zijn uit. En daarom: het Woord des Heeren vraagt een totaal andere benadering. Een benadering vanuit het door God geleerd zijn, vanuit het door Hem onderwezen zijn. Het Woord des Heeren vereist een totaal ander kennen. Het vraagt om een volkomen andere wijze van vertellen dan wij gewoon zijn. Hij of zij die op zich neemt aan kinderen het Woord des Heeren mee te delen, mag toch wel heel goed weten waar hij of zij mee bezig is. Het zijn toch alle "voorbeelden die op de berg getoond zijn". Het kennen van Gods Woord is toch een getoond worden, een geopenbaard worden, een onderwezen worden. Daar was een oude Christin en zij zeide: "Ik ken het hele Woord van God bijna uit mijn hoofd, zo vele malen heb ik het gelezen." En toen zei ze: "Het zou een wonder Gods zijn, als ik er iets van zou hebben mogen leren kennen."

Kennis en
geloof

Het onderwijs uit Gods Woord aan onze kinderen, aan onze verstandelijk gehandicapte kinderen. We noemen een woord als 'zonde', een woord als 'genade'. Hoe kunnen we ooit uitspreken wat dat is: zonde, genade. Hoe kunnen we deze woorden, zaken, begrippen kennen zoals ze wezenlijk zijn. Hoe kunnen we ooit de vreselijkheden en heerlijkheden, de wonderen der Godsopenbaring uitdrukken. Uitzeggen. Wij komen nooit tot een begrip van zonde. Het is ook geen begrip. Het is een allerontzettendste realiteit, een allerontzettendste werkelijkheid. Het is geen begrip dat door ons wordt gevuld. Als we mogen leren kennen wat zonde is, zal dat ons neervellen. Dan zal dat ons onmogelijk maken nog één stap verder te gaan. Het wordt ons onmogelijk te leven.

Geheimenissen

Zonde. Genade. De inhoud, de diepte daarvan is nooit te benaderen. Nooit duidelijk te maken. Deze zaken gaan ons verstand zeer verre te boven. Het is er mee als met het woord 'wonder'. Ook dat laat zich niet vangen in onze woorden. "Die het kent, heeft het nooit gekend." Daarom kan deze methode, deze 'vulmethode', nooit de juiste zijn.

Daarom moeten wij uitgaan van Gods Woord. Uitgaan van de voorbeelden daarin genoemd. De geschiedenissen uit het Woord des Heeren zijn wezenlijk anders dan onze verhalen. Ze zijn Openbaring Gods. Wezenlijk onderscheiden van onze vertellingen. Blijven het onze vertellingen, dan kent het kind ze spoedig. Is het Gods Openbaring, dan blijven het geheimenissen. Geheimenissen, die geopenbaard moeten worden.

Het onderricht uit Gods Woord aan verstandelijk gehandicapte kinderen. Misschien zouden we in dat onderricht mogen aansluiten bij de restanten die ons gelaten zijn van het Beeld Gods. Aansluiten bij de kleine overblijfselen van de oorspronkelijke kennis, gerechtigheid en heiligheid. Aansluiten bij het geweten, dat nog waarschuwt. Zou het niet zo zijn dat ook dit kind, dat niet bij machte is tot het niveau van abstracte begrippen te komen, die overblijfselen toch nog enigermate bezit. En zouden we niet daar vanuit moeten gaan. Welk een verantwoordelijkheid, niet te dragen, ligt er op ons. Juist voor deze kinderen. Juist voor deze kinderen, voor wie wij misschien de enigen zijn van wie zij de Wonderen des Allerhoogsten horen.

Maar als het geweten niet spreekt. In het geheel niet spreekt. Als die kleine overblijfselen, naar onze waarneming, er niet zijn. Zou dat mogelijk zijn, dat die overblijfselen er volkomen niet zijn. En als dat zo is, zou dan het leven van dit kind, het verstandelijk gehandicapte kind, niet allernauwst vervlochten zijn, met het leven der ouders. De ziel van dat kind, met de ziel van zijn ouders. Zou dan dit kind niet in zijn ouders begrepen zijn.

Maar doorgaans zal het toch wel zo zijn, dat er nog een enkele rest is overgebleven van dat spreken, van het beschuldigen van het geweten. Zou het niet zo zijn, dat ook dit verstandelijk gehandicapte kind misschien toch nog enigszins mag kennen wat zonde is, een afschaduwing van de wezenlijkheid ervan. Misschien is de waarschuwend stem, het geweten, nog niet geheel tot zwijgen gebracht. En al zou het zo zijn, de Heere brengt altijd alleen doden tot leven. Alleen de Heere. Alleen doden.

Zou in het bovenstaande niet het uitgangspunt liggen van de godsdienstige opvoeding van juist deze kinderen. Niet uitgaan van onze vulling van bijvoorbeeld het begrip zonde, maar ervan uitgaan en zeggen wat zonde is. Onbegrepen. Naar eis van Gods Woord. Met een tot God zuchtend hart. Zou een ouder, vader of moeder, een onderwijzer of onderwijzeres, zich niet buigen voor het Aangezicht des Heeren voor dit kind. Zouden die vader of moeder, die onderwijzer of onderwijzeres, dan niet spreken in misschien voor dit kind onbegrijpelijke woorden. En zou het dan niet zo kunnen zijn, dat het kind toch enigszins ervaren mag, wat vader of moeder vraagt. Dan zal wel alle uiterlijkheid wegvallen. Dan zal bidden wel een waarachtig smeken worden. Een Wonder. Ja.

Maar, zouden we willen vragen: is er een andere weg. Zou er een ander kind zijn voor wie in deze dingen zoveel onmogelijkheid beleefd wordt als voor dit kind. Zou elk geschonken gebed voor deze kinderen, ja voor al onze kinderen, niet tevens een opgebonden gebed zijn. Dan mógen de geschiedenissen uit Gods Heilig Woord medegedeeld worden, ons uitgangspunt zijn. Dan mogen we ze vertellen en geven we deze kinderen en al onze kinderen over. We leggen onze kinderen voor Gods Aangezicht en we laten ze daar liggen. Moge de Heere met hen doen, wat Hem behaagt. Moge Hij met onze godsdienstige opvoeding doen wat Hem behaagt. Moge de Heere, om Zichzelve, deze kinderen en ons genadig zijn.

Een geschonken gebed

Het blinde kind

Als we iets zeggen over het blinde kind, dan willen we in het bijzonder even nadenken over de gevolgen van blindheid voor het psychische leven van het kind. We gaan dus niet zozeer in op de oorzaken van blindheid. We wijzen er alleen even op, dat tegenwoordig blindheid niet in de eerste plaats het gevolg is van ooginfecties, maar veel meer dan vroeger veroorzaakt wordt door ernstige ongevallen, of het gevolg is van complicaties bij operaties van hersengezwellen. Ook valt op in de instituten voor blinde kinderen, dat het aantal kinderen dat dubbelgehandicapt is - blind en verstandelijk gehandicapt - groter is dan het aantal kinderen dat alleen blind is.

Wanneer is er sprake van blindheid? Tot het blinde kind rekenen we niet alleen die kinderen die in het geheel geen gezichtsvermogen hebben, of die slechts licht en donker kunnen onderscheiden, maar ook hen, die nog gezichtsresten hebben die boven de lichtwaarneming uitgaan. Dus diegenen die, zij het zeer zwak, nog iets meer onderscheiden dan licht en donker. De laatstgenoemde vorm van blindheid, betreft ongeveer vijftig procent van hen die wij blinden noemen. Opvoeding en onderwijs moeten dan de nog overgebleven visuele mogelijkheden ontwikkelen, want blind-zijn betekent: in een isolement verkeren.

Vroeger richtte men zich vooral op de verzorging en de bescherming van het opgroeiende blinde kind. Tegenwoordig poogt men dit kind te brengen tot een zo volledig mogelijke deelname aan het maatschappelijk leven.

Blind-zijn betekent: in een isolement leven. Dat isolement wordt veroorzaakt doordat het kind zich niet kan richten op de omgeving door middel van het zien. Daardoor ontbreekt ook de betrokkenheid op de omgeving. Die omgeving vraagt de aandacht van het kind niet. Daagt het kind niet uit om haar te leren kennen. Dit isolement zal zo veel mogelijk doorbroken moeten worden door opvoeding en onderwijs. Dit isolement heeft ook ingrijpende gevolgen. Als we even nadenken over de gevolgen van dit isolement, zullen we dat inzien. Het volgende merken we dan op.

In een
isolement

Het blinde kind kan de ruimte vrijwel niet verkennen. Daardoor kan er ook moeilijk contact ontstaan met hetgeen zich in die ruimte

Vereenzaming bevindt. Het gevolg hiervan is vaak een vorm van vereenzaming. De dingen lokken niet uit. Ze maken de blinde er geen deelgenoot van. Ze spreken niet aan. Doordat het kind de ruimte om hem heen moeilijk leert kennen, zal het bijvoorbeeld ook moeilijk kunnen komen tot spelen in die ruimte. Het blinde kind zal niet gauw tot spelen komen. Het heeft de neiging stil te zitten waar het is. Daardoor worden de ontwikkelingsmogelijkheden weer geringer. Doordat het kind verminderde speelmogelijkheden heeft, zal het ook achterblijven in de ontwikkeling.

Vaak ook weet men als ouders niet, hoe om te gaan met de blindheid, waardoor bij het kind juist weer onzekerheid ontstaat. Een zekere hulpeloosheid, verwardheid, bij het blinde kind kan er het gevolg van zijn. Als we ons nu een ogenblik in proberen te denken de wereld waarin de blinde leeft, dan wordt deze wereld ons misschien het meest duidelijk, als wij letten op de functie van het zien. Want dat is toch immers hetgeen de blinde mist.

Wat betekent het zien voor ons. Zien is eigenlijk een wondere zaak. Men kan zich erover verbazen, dat bepaalde dingen - en het zijn er heel veel - door ons niet gezien worden. Bekend is het geval van een inboorling uit de jungle van Malakka die naar Singapore gebracht werd. Men leidde hem rond door de grote, moderne stad waarmee hij voor het eerst kennis maakte. Toen men hem naderhand vroeg wat hij daar allemaal gezien had antwoordde hij, dat hij iemand gezien had, die een enorm aantal trossen bananen kon dragen. Niemand van zijn gidsen had dat gezien. Hijzelf, zei de inboorling, kon slechts zo'n twee trossen bananen dragen. En nu had hij een man gezien die - op een kar - tien, twaalf trossen bananen 'droeg'! Die waarneming paste in het patroon van de junglebewoner, in zijn wereld. In wat in zijn wereld van grote betekenis was. Wat hij zag werd sterk bepaald, beïnvloed door zijn wereld.

Subjectieve waarneming De dingen die zich buiten onze persoonlijke belevingswereld bevinden, merken wij doorgaans niet op. We zouden er ook door overstelpt worden als we alles zagen wat er waargenomen kan worden. We zien dus slechts een klein gedeelte van alles wat er te zien valt. We nemen lang niet alles wat zich aan ons voordoet, waar. Alleen die dingen, die ons wat zeggen, die ons als het ware aanspreken, die ons aanraken, die we herkennen, die we plaatsen kunnen binnen onze wereld.

Als we nu nog even verder gaan, dan ligt aan het zien eigenlijk nog iets ten grondslag. Men noemt het wel 'de wederkerigheid van het zien'. Eigenlijk is zien dan niet slechts zien, maar met ons zien, worden wij ook gezien. Laten we het met een voorbeeld duidelijk maken. Een jongen ziet een meisje, maar hij ziet dat meisje eigenlijk pas goed, als dat meisje ook hem ziet. Als ze elkaar ontmoeten. Als hun blikken elkaar vinden. Zo wordt zien ook weer kennen. Kennen in een veel diepere zin, dan waarover wij vaak spreken. Vandaar de uitdrukking, dat zien ontmoeten is. We hebben het over de ontmoeting al eerder gehad. We laten de toen gemaakte opmerkingen volkomen staan. We constateren nu slechts, dat in zekere zin soms sprake kan zijn van een ontmoeting. Toen hebben we ook opgemerkt, dat in die ontmoeting, wij het wezenlijk geheim van ons hart prijsgeven en daardoor het wezenlijk geheim van de ander leren kennen. Vaak is dat wel zo in de dingen van het dagelijks leven. Als afschaduwing van een geheel ander 'Ontmoet worden'.

Het blinde kind mist, om dat woord eens te gebruiken, die ontmoeting met de dingen van elke dag. Het gaat hier dus niet om het innerlijk schouwen, maar om het uiterlijk waarnemen. Soms kan men nog wat verder gaan. Doordat het blinde kind niet ziet, is het hem ook onmogelijk de gelaatsuitdrukking van de ander waar te nemen. Daardoor is het voor het blinde kind ook vaak onmogelijk, de uitwerking van zijn woorden - die misschien heel ingrijpend zijn - op het gelaat van de ander waar te nemen. Daarom is het ook goed mogelijk, dat de blinde toch een zekere gevoelsarmoe krijgt, omdat hij de uitwerking van zijn woorden niet kan waarnemen.

De ontmoeting
met de dingen

Gevoelsarmoe

In de wereld van het blinde kind doen zich ook nog andere dingen voor. We kunnen dat misschien het beste duidelijk maken, als we even letten op hetgeen er bij ons plaatsvindt als we waarnemen. We zien bijvoorbeeld een weg. Op die weg rijden auto's. We zien waar ze vandaan komen, we zien waar ze op dit ogenblik zijn, we zien waar ze heen gaan. Dat is op zichzelf al een heel proces. We zien dus zaken, die verband met elkaar hebben. Maar het is ook zo, dat we hierdoor zien: het verleden, het heden, de toekomst. Waar zijn die auto's vandaan gekomen, waar zijn die auto's nu en waar gaan die auto's heen. Het blinde kind mist dit. Daardoor zou het kunnen zijn, dat het geneigd is in dit opzicht in het heden te leven. Een heden, dat wat losgemaakt is van het verleden en van de toekomst. Doordat wij het heden, het verleden en de toekomst op

Ordenen in
verleden,
heden,
toekomst

deze wijze zien ontstaan, kennen we ook een mogelijkheid om de dingen te ordenen. We gaan de dingen ordenen in een verleden, heden en toekomst. Temporeel ordenen, ordenen in de tijd. Doordat het blinde kind dit mist, wordt de wereld veel verwarder voor hem. Chaotisch bijna. Er zit voor hem minder structuur in de wereld. Minder orde, minder geordendheid. We zouden ook zeggen, de causaliteit, die er is, blijft voor hem tot op zekere hoogte verborgen. Als we daar dan even over nadenken, dan volgt daaruit, dat het onderwijs aan het blinde kind heel sterk geordend moet wezen om dit gemis zoveel mogelijk ongedaan te maken. We zullen dus een goede structuur moeten aanbrengen. Nu ordent er waarschijnlijk niets beter dan de taal. Met onze taal kunnen wij de wereld ordenen. Het taalonderwijs zal dus van groot belang zijn voor het blinde kind. Maar als we daar nu weer wat over nadenken, dan is er voor het blinde kind juist een extra gevaar met het oog op het gebruik van de taal. Taal is abstract. Eigenlijk is het een groot wonder, dat wij de dingen benoemen kunnen. Om dat te kunnen doen moeten wij afstand nemen. Afstand nemen van het aanschouwelijke. Ons er los van maken.

We bekijken bijvoorbeeld een merel. Benoemen we nu die vogel als 'merel' of, wat ook kan, als 'vogel', dan koppelen we die concrete, zichtbare vogel aan een onaanschouwelijke, abstracte naam. Maar we hebben die vogel wel eerst gezien. Die abstracte, onaanschouwelijke naam is gevuld. Het roept een concreet beeld bij ons op als we die naam horen noemen. Want we hebben die vogel gezien. We hebben een voorstelling bij die naam.

Nu kan het ook zijn, dat we die vogel alleen op een plaatje hebben gezien. Dus slechts een afbeelding ervan. Zo kan het zijn dat, als we een kind een album met vogelplaatjes geven, het kind na verloop van tijd al die plaatjes weet te benoemen. Komt het echter buiten en daar zit een vogel die hij juist op een plaatje heeft gezien en benoemd, dan kan het zijn, dat hij die vogel niet herkent in de natuur, in de werkelijkheid. Eigenlijk kent hij die vogel dus niet. Hij heeft dan geen echte kennis. Hij denkt, dat hij kent en hij kent toch niet. Hij kent niet de vogel, maar het plaatje. Dat komt ook in het leven van de ziende vaak voor. Men meent dan veel meer te kennen, dan men werkelijk kent. We zouden het misschien zo kunnen zeggen, dat ook de ziende in dit opzicht de werkelijkheid niet wezenlijk kent. En veelal nemen we genoegen met die schijn-

werkelijkheid. Met slechts een afbeelding ervan. In élk opzicht doen we dat. Ook in het geestelijke. Vroeger zei men wel, hij spreekt er wel over, maar hij spreekt er niet uit. Of men zei: "Je kunt wel horen, dat het een duidelijk verschil uitmaakt, of men het land werkelijk gezien heeft, of dat men erover praat zonder het gezien te hebben." Een onderscheiding, die nog heden ten dage van het allergrootste belang is.

Nu kijken we weer even naar het blinde kind. Het blinde kind kent vaak die echte waarneming niet, of slechts in beperkte mate. Het kent ook het plaatje, de afbeelding van die waarneming niet. Nu dreigt het gevaar dat het kind gaat praten over een vogel, zonder - en laten we het nu eens zeggen in termen die de zaak toch hanteerbaar maken - dat het die in werkelijkheid ooit heeft gezien. Zijn praten is dan alleen een zaak van woorden. Het is dan alleen een verbaal gebeuren. Het blinde kind praat dan op een abstracte wijze over iets, zonder dat de zaak aanschouwelijk gekend wordt. Men noemt dat wel het gevaar van het verbalisme. Dat gevaar dreigt in het bijzonder voor het blinde kind. Daardoor kan de taal van dit kind kleurloos worden, een zekere levendigheid, een zekere aanschouwelijkheid, concreetheid missen. Maar laten we wel bedenken, dat dat gevaar voor ons, zienden, ook heel vaak dreigt. Niet alleen dreigt, maar dat het heel vaak reëel aanwezig is, ook in ons denken en in ons spreken. Meer nog, dat het eigenlijk in veel zaken een wonder is, als heel ons spreken zich niet afspeelt in de abstracte laag, zonder dat de aanschouwelijke laag ooit gevuld is geworden. Laten we het eens aanschouwelijk maken. We zeggen het woord zonde. Weten we dan wat dat werkelijk is. We spreken over: "In den beginne." Wat verstaan we er onder. Wat wordt, als we hier even over nadenken, vertellen voor kinderen een uiterst moeilijke zaak. We vertellen het wonder van de schepping. We zeggen: "In den beginne." Wat is dat? We gaan verder: "Schiep." Wat is dat? Weer gaan we verder - en mocht het met de hoogste eerbied zijn - : "God." Wie is Hij? Wie kent Hem? En we gaan maar door.

Verbalisme

Denk er eens even over na. Zijn wij ook niet bezig als een blinde. Niet voor niets is het een Woord uit de Heilige Schrift: "Wij tasten naar de wand, gelijk de blinden, en gelijk die geen ogen hebben, tasten wij; wij stoten ons op den middag als in de schemering, wij zijn in woeste plaatsen gelijk de doden." We spreken over

Jes. 59:10

dingen die we niet kennen, alsof we ze kennen. En toch: als een blinde de wezenlijkheid ervan nooit gezien, nooit doorschouwd, nooit geopenbaard geweest. Ook óns spreken is als van een blinde: verbalisme. Uitdrukking, zonder de wezenlijke kennis van wat wij spreken. En dat is ook bij ons merkbaar. Onze taal wordt dan kleurloos. Altijd eender. Altijd dezelfde uitdrukkingen. Voorspelbare uitdrukkingen.

We letten nog even op de wereld van het blinde kind. Heeft het blinde kind, wel een vollédig beeld van de dingen, die rondom hem zijn. Is er een wezenlijk verschil met de ziende wat dit beeld betreft. Het ziende kind neemt de wereld waar. In één oogopslag overziet hij alles, heeft hij een totaalbeeld. Hij ziet een weide waarin koeien grazen, hij ziet een weg, auto's, huizen. Hij neemt alles simultaan, gelijktijdig en in één keer, waar. Hoe is dat nu bij het blinde kind? Hoe ervaart hij nu die weide. Totaal anders. Laten we proberen het ons eens in te denken. Het blinde kind leert de hem omringende wereld kennen door tasten. Maar dat tasten levert hem nooit een simultaan, een gelijktijdig totaalbeeld, van de wereld. Een totaalbeeld. Het tasten levert hem slechts een successief opgebouwd beeld van de hem omringende wereld. Stukje voor stukje, successievelijk, worden die verschillende, op elkaar volgende, maar steeds losse beelden, met elkaar verbonden. Waardoor dan uiteindelijk één of ander geheel ontstaat. En dat successief, uit elkaar opvolgende fragmenten opgebouwde beeld van de wereld, kan ook slechts zeer fragmentarisch zijn. Doorgaans mist het ook de totaliteitsstructuur, die bij de ziende het geheel kenmerkt.

Geen simultaan beeld

Laten we nog eens letten op dat beeld van dat weiland met die koeien. Hoe moet het blinde kind nu aan een besef van bijvoorbeeld afstand komen. En hoe komt hij tot een besef van de wijidheid van het weiland. Hij kan door het land lopen en zo de wijidheid ervan ervaren. De lengte en de duur van de wandeling doet hem dan de grootte van het weiland ervaren. Dat denken we misschien. Maar dan nog verkrijgt hij een zeer onvolledig besef en onvolledige kennis van de uitgebreidheid van dat weiland. Hij loopt het immers door in slechts één richting. Misschien daarna in de richting die er haaks op staat. Zo kan hij zich enigszins een beeld construeren van dat weiland. Het gehoor speelt daarbij ook een niet onbelangrijke rol. Het gehoor kan het blinde kind immers de afstand enigermate

doen kennen. Toch blijft in de opbouw het successieve, het 'na elkaar' bestaan en vandaar de onvolledigheid in het kennen van de wereld en het opbouwen van een begrip van de wereld.

Daarbij komt, dat het geheel altijd meer is dan de som der delen. We proberen het ons nog eens voor te stellen. Op de tafel voor ons staat een voorwerp. Wij zien dat voorwerp in combinatie met de tafel waarop het staat. We zien het voorwerp met zijn omgeving. Nu letten we op het blinde kind. Het betast het voorwerp. Het betast het in verschillende richtingen en bouwt zo een geheel. Misschien heeft het wel vaker eenzelfde voorwerp betast. Het kind herkent het voorwerp. Het herkent het betaste voorwerp als een bepaald voorwerp. Maar, is dan zijn kennis niet meer een

Kennen of
herkennen

Er zijn dus duidelijke verschillen in het wereldbeeld van de ziende en van de blinde. Zo zal het het blinde kind moeilijker vallen zich te ontspannen dan het ziende kind. Ruimte geeft ons, zienden, doorgaans een gevoel van bevrijding. Ruimte schenkt ons ontspanning, bevrijding. Maar hoe zou dit nu bij het blinde kind zijn. Zeker zal het spelen van de wind langs zijn gezicht hem een zekere ontspanning kunnen schenken, maar tegelijkertijd beweegt hij zich ook op een voor hem onveilig terrein. Op een terrein dat hij niet kent en dat hij niet overzien kan. Een onbekend terrein. Dat zal angst geven. Hulpeloos zal hij zich voelen, alleen in de ruimte.

Het wereld-
beeld

Aarzelend zal zijn optreden zijn. Ook het zich oriënteren, bijvoorbeeld bij een wegkruising, zal moeilijkheden geven. De geluiden waarop hij zich doorgaans oriënteert komen daar van verschillende zijden. Dat geeft moeilijkheden.

Door de hulpeloosheid kunnen weer eenzaamheidsgevoelens ontstaan. Door die gevoelens van eenzaamheid dreigt weer een verhoogde egocentriciteit. Een steeds meer gericht zijn op zichzelf. Zijn taalontwikkeling, zal door dit gericht zijn op zichzelf, daar mogelijk ook het stempel van dragen. Zijn taal zal waarschijnlijk ook anders zijn dan van de ziende. Waarschijnlijk meer introvert, naar binnen gekeerd, beschouwend. Op bepaalde terreinen zal de taal van het blinde kind minder ontwikkeld zijn. En - zo zouden we verder kunnen gaan - daardoor ontstaat weer de mogelijkheid van frustraties. En door die frustraties weer een gebrekkiger functioneren, waardoor mogelijk de intelligentie weer moeilijker tot ontwikkeling komt. We noemen slechts enkele dingen. Er valt natuurlijk veel meer te noemen. Nog een enkele zaak. Het zou ook kunnen zijn, dat de veel sterkere ontwikkeling van de tastfunctie, een versterking van erotische en sexuele gevoelens tot gevolg heeft.

Zo hebben we enkele voorbeelden gegeven, waardoor duidelijk kan zijn, dat het blinde kind anders is, een ander beeld van de wereld heeft, dan de ziende. Misschien schenkt ons dit een beter begrip van de wereld van het blinde kind. Wel blijven we zeggen: het is een anders-zijn op basis van een fundamentele gelijkheid. Wezenlijk gelijk, maar toch ook anders, toch ook ongelijk.

Vooral in de puberteitsleeftijd kunnen zich nieuwe problemen voordoen. Juist in deze leeftijd wordt het blinde kind zich bewust van zijn anders-zijn. Hij zal er zich grondig van bewust worden. Men legt alle nadruk op de integratie van de blinde in de maatschappij, in het arbeidsproces. Zelfs zo sterk, dat hij vooral als normaal, als gelijk behandeld moet worden. Zou dat mogelijk zijn. Zou het mogelijk zijn de blinde als normaal te doen functioneren in de samenleving en dan speciaal in het arbeidsproces. Zou het mogelijk zijn om de blinde uit zijn beschermde omgeving te halen en hem zoveel mogelijk een taak te geven die hij aankan. Zou de blinde die poging om hem als normaal te behandelen, dat krampachtige streven naar gelijkheid, niet ervaren als genadebrood. Bovendien moeten we er wel aan denken, dat wij dan bezig zijn deze mens, die anders is, te dwingen zich aan te passen aan ónze

De blinde
en de
maatschappij

wereld. Dat wij hem, die anders is, dwingen te leven en te functioneren als een ziende. Eigenlijk benadrukken we voor de blinde, door hem te dwingen normaal te zijn, zijn abnormaal-zijn.

Het is goed hem in 'onze' wereld op te nemen. Hoewel het wel de vraag is waar we het recht vandaan halen om te spreken over 'onze' wereld. Is 'onze' wereld dan de norm? Maar reeds dat woord 'opnemen' is eigenlijk een niet te dulden woord. Toch, als we hem dan opnemen, moet dat wel met grote wijsheid geschieden, want ook deze gehandicapte, en zeker diegene die 'alleen maar' blind is, zal overgevoelig zijn voor al onze - misschien wel goedbedoelde - barmhartigheid en zorgzaamheid jegens hem. Zeker als daarin medelijden een rol speelt. De blinde moet geconfronteerd worden met zijn blindheid. Dat is zijn leed. In zeker opzicht het kruis dat hem opgelegd is. En als we dat zeggen, dan hebben wij gemakkelijk praten. Maar toch is het niet anders. Dat leed vraagt van de blinde om aanvaarding. En weer: wat spreken we dat woord onbegrijpelijk gemakkelijk uit. Wat kunnen wij aanvaarden. Wat aanvaarden wij nu. En toch, als er geen aanvaarding is van de blindheid, dan kan men er ook nooit van worden bevrijd. De blinde zal moeten leren - en weer: 'moeten leren' is niet juist -, hij zal als een wonder, wil het wel zijn met hem, mógen leren, dat hij blind is, werkelijk en wezenlijk blind. En hoe onmogelijk dat is, kunnen wij weten van onszelf. Dat kunnen wij bij afschaduwing leren kennen uit die uitroep van de blindgeborene, die door de Heere Jezus ziende gemaakt werd en toen uitriep: "Eén ding weet ik, dat ik blind was, en nu zie."

"Eén ding
weet ik"
Joh. 9:25b

Het dove kind

Ook over het dove kind maken we slechts een enkele opmerking. Evenmin als bij het blinde kind willen we het uitvoerig hebben over het ontstaan van doofheid. Doofheid kan aangeboren zijn. Het schijnt dat een te nauwe bloedverwantschap van de ouders, de kans op het krijgen van aangeboren doofheid vergroot. Van te nauwe verwantschap is bijvoorbeeld sprake bij een huwelijk tussen neef en nicht.

Oorzaken
van doofheid

Ook kan het zijn, dat de moeder tijdens de zwangerschap rodehond heeft gehad. De vroegere directeur van het bekende Christelijke doveninstituut Effatha, de heer Timmer, kwam onder andere tot

die conclusie, doordat hem opviel dat in het jaar 1941 veel meer leerlingen dan gewoonlijk Effatha kwamen bevolken. Enige jaren daarvoor was er een grote rodehond-epidemie geweest.

Er kan ook doofheid ontstaan na de behandeling van een tuberculeuze hersenvliesontsteking met medicijnen. Zo was er een verpleegster die prachtig kon zingen. Toen kreeg ze hersenvliesontsteking. Ze werd daarvoor met medicijnen behandeld. Ze mocht in leven blijven, maar ze was wel volkomen doof geworden. Door het uitvallen van haar gehoor, kon ze daarna geen wijs meer houden.

Doofheid
en slecht-
horendheid

We moeten wel onderscheid maken tussen volkomen doofheid en slechthorendheid. Bij volkomen doofheid hoort het kind niets. Dus ook geen taal. Geen enkel woord. Het leert dus de taal niet door horen. Het gaat ook niet spreken uit zichzelf. Het ontdekt ook niet, dat in de plaats van het gesproken woord, de klank, een symbool geschreven kan worden, hetgeen bij het horende kind wel het geval is. De taal moet het dove kind dus op een heel andere wijze bijgebracht worden. Bijvoorbeeld door liplezen, door het voelen van trillingen en door gebarentaal. Een ontzaglijk moeilijk iets om dat te leren. Wie eens heeft gezien wat de logopedisten daarmee bij dove kinderen proberen te bereiken, heeft alleen maar lof voor hen. Bij slechthorendheid is het leren van de taal nog wel enigszins door de mondelinge taal mogelijk. Dat heeft een belangrijk verschil tot gevolg voor het onderwijs tussen het dove en het slechthorende kind, wat betreft het leren van taal.

"De doven
horen"
Matth. 11:5

Weer letten we een ogenblik op het anders-zijn, ook nu weer primair uitgaande van een wezenlijke gelijkheid. Willen we iets begrijpen van het dove kind, van het wezenlijke, het kenmerkende van het dove kind, dan zullen we moeten uitgaan van wat de Heilige Schrift zegt over het wonder dat de Heere Jezus laat zeggen tot Johannes de Doper: "De doven horen." Daar ligt dus het wonder: doven die horen. Dan is het wezenlijke van het dove kind, dat het niet horen kan. Van dat niet kunnen horen willen we uitgaan. Geen enkel kind komt namelijk uit zichzelf tot spreken. Het moet het spreken horen. Het moet het leren. Het moet de verschillende geluiden leren kennen. Het dove kind leert die geluiden niet kennen. En juist die geluiden zijn van grote betekenis. Voor verschillende dingen. Bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van het gevoelsleven. We kunnen dat al zien in de wieg. Moeder nadert, het kindeke

lacht. Moeder zegt wat tegen het kind en het kindje schenkt er aandacht aan. Het reageert op het geluid dat moeder maakt. Het hoort de onbegrijpelijke, maar liefkozende woorden. Woorden vol van liefde. Het kind voelt dit aan. En dat geluid, die klanken, die woorden, mist het dove kind. En daardoor leeft het in een 'lege' wereld. Het ziet wel plotseling moeders gezicht boven zich in de wieg, maar het heeft niet gehoord de naderende stap van moeder. Het heeft ook niets gehoord van de geluiden, die moeder maakt als ze dichterbij komt. Maar dan ineens, plotseling, is daar moeder. En dat plotselinge, dat onverwachte, dat doet schrikken. Het dove, kleine kind, zal al spoedig schrikreacties vertonen. Het hoort moeder niet aankomen. Het mist de vooraankondiging der dingen via het geluid. Ingrijpender nog: het hoort ook niet dat moeder haar kind liefkoost met haar woorden. Door dit alles te missen, mist het als klein kind direct vanaf het begin al een belangrijk deel van het gevoelsmatige in de omgang van de moeder met het kind. De mogelijkheid van een zwakkere emotionele binding bij het kleine kind is dus aanwezig. Het is toch vooral ook onze stem, die ons innerlijk openbaart. Bij ontroering krijgt onze stem een andere klank. Als moeder tot haar kindje spreekt, is haar stem heel anders dan wanneer ze een zakelijke mededeling doet, of wanneer ze angstig is, of wanneer ze haar verlangen uit. Het dove kindje mist dit alles. Het mist deze gevoelsnuanceringen. Het leert daardoor de fijne nuances van het gevoelsleven niet kennen. Daardoor zal zich bij het dove kind vrijwel zeker een armer gevoelsleven ontwikkelen.

Schrikreacties

We wezen er al op, dat bij het dove kind alles plotseling gebeurt. Als moeder bij de wieg komt, hoort het horende kind eerst de stap, dan misschien de woordjes die ondertussen al gezegd worden en dan ziet het kindje het gezicht van de moeder. Het geluid verbindt de dingen die elkaar opvolgen geleidelijk en continu. Die geleidelijkheid en continuïteit kent het dove kindje niet. En juist die geleidelijkheid en continuïteit geven veiligheid. Doet in zekere zin het verband der dingen kennen. Schenkt verbondenheid der dingen. Het dove kind mist dit. Voor hem is de wereld onsaamenhangend. Onverwachts. Plotseling. Een aaneenschakeling van min of meer losse beelden. Het mist de verbindende geluiden, die het horende kind ervaart. Het mist de continuïteit van het geluid. Dat geluid is voor elk kind, voor ieder mens, als achtergrondmu-

Geleidelijkheid en continuïteit

ziek. Het geeft een veilig gevoel. De vertrouwde omhulling van klanken. Ook dat mist het dove kind. Door het plotselinge, het niet verwachte, ontstaat een fundamenteel gevoel van onveiligheid. Daarom is het dove kind vaak angstig. Geluid geeft door haar continuïteit een zekere vertrouwdheid. Laten we het ons eens indenken wat dat is, een absoluut stille wereld. In zo'n wereld krijgt de eenzaamheid haar kans. Vaak zal het dove kind bij het opgroeien eenzaam zijn. We geven een enkel voorbeeld.

Een vraag
naar
gemeenschap

Eens was ik - ik had een volkswagenbusje - op bezoek in Effatha, het Christelijk doveninstituut in Voorburg. Toen ik na dat bezoek bij mijn vervoermiddel kwam, was er op de lamp een heel klein stickertje geplakt. Op dat plakkertje stond de naam en het adres van een leerling van het instituut, die uit Gouda kwam. Het kind wist waarschijnlijk wie ik was en waar ik woonde in Gouda. Het was alsof het zeggen wilde: "Ik ben er ook. Ik kom daar ook vandaan!" Een vraag naar gemeenschap. Misschien is het bij het opgroeien wel zo bij het dove kind, dat het het gevoel heeft alsof het zich in een glazen stolp bevindt. Het ziet de mensen om zich heen. Het ziet die mensen iets zeggen. Tot elkaar spreken. Tegen elkaar lachen, of misschien elkaar bedreigen en het weet niet waarom. Het ziet die mensen lachen. En hoe vaak gebeurt het niet als er gelachen wordt en we weten de oorzaak niet, dat we denken dat er om óns gelachen wordt. Vermoedelijk is dat gevoel bij het dove kind veel sterker aanwezig. Het staat eigenlijk overal buiten. Het wéét dat het iets ontbeert. Daarom zal het zeker argwanend staan tegenover elke onbegrepen lach. Argwanend ook tegenover de wereld. Het zal gemakkelijk de wereld die hem omringt zien als een hem vijandige wereld. Het wantrouwen van het dove kind kan heel groot zijn.

Taal en
contact

Al vrij spoedig in de ontwikkeling van het kind gaat de taal een belangrijke rol spelen. Het is hét middel tot contact tussen ouders en kinderen, tussen kinderen onderling. En het dove kind mist die taal, mist mede daardoor dit 'taalcontact'. Ook is het zo dat wij de gevoelsuitingen, zeker de meer verfijnde, subtiele emoties, het beste leren kennen door middel van de taal. De taal kan ons leiden naar een wonderlijke wereld, de wereld van het gevoel. Het dove kind kent dit niet. De taal heeft de mogelijkheid in zich, om op een emotioneel zeer subtiele wijze contact te leggen. Dat contact door

de taal kent de dove niet of nauwelijks. Hij kent slechts het veel grovere contact door middel van de aanraking.

De taal biedt ons ook de mogelijkheid om verleden, heden en toekomst voor ons te ontsluiten. We kunnen vertellen over het verleden. We maken het door onze woorden toegankelijk. We kunnen met onze taal het heden trachten te analyseren, we kunnen spreken over het toekomstige. Daar dit voor de dove in veel geringere mate mogelijk is, zal hij veel meer dan het horende kind leven in het heden, in het onmiddellijk aanwezige, in het nu.

De dove mist ook de wereld van de muziek. Nu is het wel zo, dat via geleiding een zekere geluidsoverdracht mogelijk is, maar toch niet zodanig, dat het mogelijk is dat het dove kind de wereld van de muziek kan ervaren, zoals dat een horend kind gegeven is. Daar het leven van de dove door het ontbreken van het geluid als verbindende achtergrond zich toch al sterk kenmerkt door abruptheid, mist het al een zeker gevoel voor ritme. Door het ontbreken van de muziek met haar ritmiek, wordt dit gemis te groter. Daarmee hangt ook samen, dat het dove kind vaak onbeheerst zal zijn in zijn bewegingen. De bewegingen zullen hoekiger zijn, minder vloeiend.

Gevoel voor
ritme

Door het missen van de taal of door een zeer beperkte beschikking over taal, zal het dove kind ook gemakkelijk eenzijdig worden, in zichzelf gekeerd, wat egocentrisch. Het dove kind zal ook veelal blijven steken in het slechts benoemen van de dingen. Het zal de neiging hebben om niet verder te komen dan het benoemen van aanschouwelijke, concreet waarneembare dingen. Daardoor dreigt de taal op het aanschouwelijke niveau te blijven steken. Abstracte taal, abstract taalgebruik, los van het concrete, los van de voorstelling, is nauwelijks mogelijk.

Maar als dat zo is, dan wordt de ontwikkeling van het abstracte, voorstellingsloze, onaanschouwelijke denken ernstig bemoeilijkt. Het denken heeft veelal plaats op abstract niveau. En het dove kind is bijna altijd bezig op het aanschouwelijke niveau. Het kent misschien heel veel aanschouwelijke dingen, maar het mist de algemene, abstracte begrippen, om die individuele aanschouwelijke dingen te ordenen of in een omvattender en algemener verband te plaatsen. Daardoor komt het dove kind moeilijk tot het ordenen, tot het voorzien van het concreet waargenomene. Daardoor zal de verstan-

De verstandelijke ontwikkeling

delijke ontwikkeling veelal onderontwikkeld blijven. Dit steeds bezig zijn met het aanschouwelijke, heeft vaak een grote beweeglijkheid van het dove kind tot gevolg. Het gaat van het één naar het ander. Het kan niet verwijlen bij de dingen. Het kan de dingen veel minder diepgaand overpeinzen. De taal die hem daarvoor de instrumenten, de begrippen aanreikt, kent en beheerst hij in veel mindere mate.

Het spel

Ook bij het spel onderscheidt het dove kind zich van het horende. Het illusieve spel, het spel waarbij de illusie, de verbeelding centraal staat, kent het dove kind vaak nauwelijks. Het zal het dove kind moeilijk vallen relaties te leggen, relaties te bedenken, zich in het spel een eigen wereld te creëren. De taal is daarbij toch heel belangrijk. Ook de mogelijkheid om zich te oriënteren in de ruimte is voor het dove kind veel geringer. Het geluid doet ons bijvoorbeeld ook kennen wat zich achter ons bevindt. Doordat dit voor het dove kind steeds te lang verborgen blijft en vaak te laat of niet opgemerkt wordt, is zijn leven veel onrustiger en zal het dove kind ook veel onrustiger zijn. Er doen zich veel onverwachte dingen voor. Misschien is de gebarentaal, die de dove vaak geleerd wordt, vanuit psychologisch oogpunt gezien wel heel juist voor dit kind, maar daardoor wordt het ook nog meer in een isolement gezet. Daarbij komt dan nog, dat de gebarentaal de zinsbouw overhoop gooit. Het logisch verband in een zin, in een vertelling, verhaal of betoog gaat voor een groot deel verloren.

Wat het slechthorende kind betreft, slechts een enkele, afsluitende opmerking. Dit kind leert dus de taal nog wel enigszins door het horen. Vaak zal er gebruik gemaakt moeten worden van een gehoorapparaat. Liefst ook zo vroeg mogelijk, opdat het kind vanaf het begin zoveel mogelijk van de taal opvangt. Maar ook dan blijven er toch nog moeilijkheden. Want niet alleen de stem, die tot het slechthorende kind spreekt, wordt door het gehoorapparaat duidelijker, ook de geluiden op de achtergrond worden in gelijke mate versterkt. Daarom hoort dit kind meestal slechts goed op korte afstand. Ook op school zal dit veel moeilijkheden geven. Daarmee zullen de onderwijzer(es) en de medeleerlingen zeker rekening moeten houden. Tenslotte, het liplezen kost het slechthorende kind grote inspanning. Daardoor zal het spoediger vermoeid raken. Ook daarmee zal rekening gehouden moeten worden.

Het lichamelijk gehandicapte kind

Mefiboseth, Jonathans zoon, zegt tot koning David: "Want uw knecht is kreupel." Met één zin zegt hij zijn leed uit. "Geslagen aan beide zijn voeten." Misschien zegt u: "Is dat alles? Het kan nog veel erger." Nog veel erger. Dat is ook zo. Maar wie kan iets zeggen van de zwaarte, ook van dit kruis. We kunnen het bezien vanuit de ouders. We kunnen het ook bezien vanuit de getroffene. De zorgen, de moeite, het verdriet. Vanuit de getroffene, zeker wanneer de getroffene in het bezit is van een redelijk verstand.

"Geslagen
aan beide
zijn voeten"

2 Sam. 19:26

2 Sam. 9:3

Lichamelijk gehandicapt. Deze handicap staat niet op zichzelf. Ze is vervlochten met het hele leven. Met het waarnemen, het denken, het willen, met de onuitsprekelijke opstandigheid, met het niet kunnen verwerken, met het niet kunnen aanvaarden. Ze vernietigt het toekomstperspectief. Behoeft begeleiding tot aan het graf.

Wat kunnen we trots zijn op onze houding, onze gestalte, ons postuur. Maar de lichamelijk gehandicapte kent dat niet. Integendeel. Wat kunnen we trots zijn op de soepelheid van onze bewegingen. En dan de lichamelijk gehandicapte. Zou er groter strijd en verdriet zijn. Juist als het verstand normaal ontwikkeld is. In het bijzonder als de introversie groot is, als de lichamelijk gehandicapte in zichzelf gekeerd is. En zou die introversie niet altijd groot zijn. Het nadenken en blijven nadenken over het gebrek. Het niet en nooit kunnen verwerken. Het er steeds weer mee geconfronteerd worden. Het conflict tussen wensen en idealen en de lichamelijke mogelijkheden, onmogelijkheden. En daarbij komt dan nog het bijzondere leed dat bepaalde ontwikkelingsperioden met zich meebrengt. Zo de puerale periode, de leeftijd van tien tot twaalf jaar, wanneer de leeftijdgenootjes tot grote lichamelijke prestaties in staat zijn, terwijl dit kind aan de kant staat, of zit, of ligt. Zo ook de puberteit, als de geslachten elkaar ontmoeten en dit kind voor zijn besef niet meetelt. En dan blijven we nog maar alleen aan de oppervlakte.

Het lichamelijk-gehandicapt-zijn brengt aparte psychische moeilijkheden met zich mee. Nooit kan het kind lichamelijk eens lekker afreageren. Daarom probeert het vaak op een andere wijze het gehandicapt-zijn te compenseren. Zo kan het zijn, dat lichamelijk gehandicapten die een goed verstand hebben, hun handicap gaan

Psychische
moeilijkheden

uitbuiten, van hun handicap misbruik gaan maken. Misschien begint dit onbewust. Zo kunnen ze veeleisend worden. Heerszuchtig. Willen ze door hun handicap het gezin naar hun hand zetten. Tyranniseren ze hun omgeving. Denken ze alleen nog maar aan zichzelf. Ze worden soms ook te lui om zelfs datgene uit te voeren, waartoe ze beslist nog wel in staat zijn. Ze spannen zich niet meer in. Willen op hun wenken bediend worden. Anderen laten de moed volkomen zakken en glijden zo af naar een toestand van inactiviteit, van werkeloosheid. Ze doen niets meer. Er zijn er ook, die blijven vechten tot het einde. Daar was een lichamenlijk gehandicapte man, die bijles gaf, totdat hij de stift waarmee hij schreef alleen nog met zijn mond kon besturen.

Psychische
belasting van
het gezin

De problemen van de lichamenlijk gehandicapte gaan ook aan het gezin niet voorbij. En dat geldt niet alleen de ouders. Het betreft ook de eventuele broertjes en zusjes. Nooit kunnen deze eens heerlijk op hun lichamenlijke prestaties pochen. Altijd moeten ze rekening houden met het kind dat lichamenlijk tot vrijwel niets of weinig in staat is. Soms reageren ze scherp op de verwijten van het lichamenlijk gehandicapte kind. Dan weer zullen ze proberen het weer goed te maken. Ambivalente gevoelens zullen optreden. Zo kan er sprake zijn van een grote psychische belasting van deze gezinnen.

Structurering
van de ruimte

De wereld rondom is voor het lichamenlijk gehandicapte kind moeilijk hanteerbaar en ook moeilijk bereikbaar. De mate daarvan varieert uit de aard der zaak met de aard en de ernst van de stoornis. De kinderen die reeds zeer jong motorisch gehandicapt zijn, zullen allerlei materiaal dat dient als basis voor de structurering van hun wereld, missen. Daarom zullen zich moeilijkheden voordoen bij de ontwikkeling van het ruimtelijk inzicht. Later zullen deze kinderen waarschijnlijk afwijkingen vertonen in de structurering van de ruimte. Ook zullen zich stoornissen in de waarneming voordoen. Doordat de wereld moeilijk bereikbaar en moeilijk hanteerbaar is, ontstaat ook ervaringsarmoede. De onbereikbare dingen worden voor het lichamenlijk gehandicapte kind oninteressant. Het kan slechts in beperkte mate meedoen. En vaak is dit meedoen, een mógen meedoen. Genadebrood.

De toekomst is gesloten, is dicht. Misschien gaat het kind zich begeven in een fantasiewereld. Fout, zeggen we dan. Of is het nog een geluk. Zo kunnen we verder gaan.

Een gesloten
toekomst

Het lichamelijke gebrek kan ook tijdens het leven verworven worden. Daar was eens een jongen, eigenlijk een jongeman. Hij was gehandicapt aan zijn beide benen. Hij kon zich alleen voortbewegen in een rolstoel. Maar hij kon zich toch staande houden in het dagelijkse leven. Hij had een behoorlijke betrekking. Toen kreeg hij polio. Alleen zijn hoofd had hij nog tot zijn beschikking. Toen was zijn leven voorbij. Hij kon het niet verwerken. Wie zouden wij zijn. Is het onbegrijpelijk?

Wanneer de handicap op latere leeftijd verworven wordt, kan het zijn dat de lichamelijke gehandicapte zich als het ware gaat oefenen in het debiteren van scherpe opmerkingen. Dan kan het zijn dat hij met een zekere bitsheid en scherpheid de vragen op een afstand houdt. Dat hij een gruwel wordt voor zijn of haar omgeving. Is het onbegrijpelijk? Het gebrek kan ook met een zekere humor omgeven worden. Maar zou het niet zo zijn, dat die humor er een uiting van is, dat de handicap diep ingrijpt in het persoonlijke leven en uiting van grote droefenis en ellende is. Het kan zijn, zoals we zagen, dat de moed en de kracht er nog is om op een bepaald terrein uit te blinken. Er kan sprake zijn van verdringing en ze is misschien daar het sterkst, waar geen sprake is van zwakke intelligentie of van een zwak ontwikkeld gevoelsleven. Het kan ook zijn, dat men op geen enkele wijze reageert op zijn handicap en misschien moet er dan juist een proces op gang gebracht worden dat tot een zekere aanpassing leidt. En zo valt er meer te noemen.

Het gevoels-
leven

Er wordt wel eens gezegd: "Juist bij de gehandicapte ontstaat de concentratie op de diepere levensvragen, op de vragen van dood en leven." Dat kan men zeggen. Maar men moet maar eens werkelijk met de dood geconfronteerd worden. Men kan ook zeggen, zoals eens iemand opmerkte: "Een mens komt eerder in het ongeluk en in het lijden tot zichzelf, dan in voorspoed en ongebroken levensgeluk." We vinden dat allemaal waar, zolang het onze deur voorbijgaat. Er is maar één oplossing. En die oplossing ligt buiten het bereik van de mens. Er staat in de Heilige Schrift: "En Gij troost mij." Dan is toch het leed geleden. Volkomen. "En Gij troost mij." Daar staat ook: "En Gij verootmoedigt mij voor Uw aangezicht."

"En Gij
troost mij"
Jes. 12:1

Ps. 23:1-4

Dan is het ook voorbij. Het is wel een onuitsprekelijk Goddelijk genadewonder en toch is het waar, als men eens, in de terugleiding, zou mogen uitzeggen, naderende aan de stad die fundamenten heeft: "De HEERE is mijn Herder, mij zal niets ontbreken. Hij doet mij nederliggen in grazige weiden; Hij voert mij zachtkens aan zeer stille wateren. Hij verkwikt mijn ziel; Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid om zijns Naams wil. Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij; Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij." Het juk moet eens van de schouders worden afgelicht, hoe zal men anders Gods weg goedkeuren. We kunnen wel doen alsof. Wel denken alsof.

Het spastische kind

In dit verband willen we ook iets opmerken over het spastische kind. Dit kind lijdt aan een afwijking van het zenuwstelsel, waardoor de spieren van armen of benen geheel of gedeeltelijk verlamd zijn. Moeder merkt dit meestal niet direct. Maar als het kind gaat lopen, komen de problemen. De verlammingen komen dan openbaar. Doorgaans loopt dit kind niet, maar schuift het als het ware de voeten over de grond. De voeten worden niet opgetild. De benen zijn vaak vanuit de heup naar binnen gekeerd. De voeten vaak wat naar binnen gedraaid. Dikwijls lopen deze kinderen op de tenen. Eén arm wordt vaak tegen het lichaam gedrukt. Ook in een toestand van rust vertonen de spieren vaak een verhoogde spanningstoestand. Vaak treden ook slikmoeilijkheden op. Regelmatig zijn er ook bewegingen die buiten de wil omgaan. Hoe emotioneler het kind wordt, hoe meer de bewegingen toenemen. Vaak trekt het spastische kind wonderlijke gezichten. Soms komt het tot een moeizaam evenwicht. Het kind wankelt meer dan het loopt. De behandeling van deze ziekte is het werk van specialisten. Ze moet zo vroeg mogelijk beginnen. Het kind moet leren ontspannen, evenwichtsoefeningen doen, enzovoort. En dat alles niet tegelijk, maar fase voor fase, stapje voor stapje. Bijvoorbeeld eerst moet het leren het hoofd stabiel te houden. Mensen die een belangrijke rol spelen bij deze behandeling zijn: de psychiater in verband met emotionele problemen die zich voordoen, de neuroloog met het oog op een eventuele ingreep in de hersenen, de psycholoog of orthopedagoog ten behoeve van de beoordeling van de intelligentie, de pedagoog, de onderwijzeres en de sociaal werkster in verband met de sociale problemen thuis en op school.

We treffen lichamelijk gehandicapte kinderen aan op de scholen die speciaal voor hen ingericht zijn, de Mytyl- en Tytylscholen. Op de Mytylscholen vinden we de kinderen die 'alleen' een lichamelijke handicap hebben, op de Tytylscholen zitten die kinderen, die dubbel gehandicapt zijn: lichamelijk en geestelijk.

Naast de bovengenoemde lichamelijke handicaps, komen we ook kinderen tegen met verworven lichamelijke afwijkingen als gevolg van infectieziekten. Onder deze afwijkingen valt bijvoorbeeld kinderverlamming, polio. We gaan er kort op in. Bij kinderverlamming treffen we doorgaans drie fasen aan. De acute fase: de fase waarin de verlammingen zich voordoen. Daarna volgt gewoonlijk de tweede fase, de fase van herstel, waarin enigermate een verbetering optreedt, de patiënt gaat zich weer meer bewegen. Tenslotte dan de fase van de zogenoemde resttoestand. In deze fase wordt zichtbaar wat resteert van de verlammingen uit de eerste fase.

Kinder-
verlamming

De gevolgen van deze ziekte kunnen verschrikkelijk zijn. En dat niet alleen in lichamelijk opzicht. Vaak ook wordt het concentratievermogen er in ongunstige zin door beïnvloed. Ook het karakter van de poliopatiënt kan er door veranderen. Kinderverlamming, het is een zeer moeilijk te verwerken handicap. Kinderen die anders zijn op grond van het wezenlijk eender zijn.

Het kind met een hersenbeschadiging

In hoofdstuk zeven hebben we hierover al iets gezegd. We komen er nog even op terug. Vanwege het belang van het onderwerp. Iemand schreef eens een boek dat in de Nederlandse vertaling de naam "Buitenbeentjes" kreeg. Dat was een heel goede titel voor een boek over de kinderen die er in besproken werden. Buitenbeentjes. Anders dan anderen. Niet passend in het geheel. Niet passend in óns geheel. Met deze buitenbeentjes worden bedoeld die kinderen, die een hersenbeschadiging opgelopen hebben. Die hersenbeschadiging kan al ontstaan zijn voor de geboorte, door bijvoorbeeld een infectie, misschien wel tengevolge van rodehond. De hersenbeschadiging kan ook ontstaan zijn tijdens de geboorte, door een tekort aan zuurstof. En ook is het mogelijk dat een hersenbeschadiging na de geboorte ontstaat, als gevolg van complicaties bij bepaalde ziekten, zoals: bof, mazelen of kinkhoest.

Buitenbeentjes

Als ons kind zo'n ziekte heeft of gehad heeft, worden we tegelijk bezorgd, overbezorgd. Dan zien we tijdens de ziekte of later bepaalde verschijnselen bij onze kinderen en dan gaan we denken. Het kan ook heel goed zijn, dat onze kinderen die ziekten gehad hebben en dat er in het geheel geen sprake van nadelige gevolgen is. Zo is het in de regel. Doorgaans gaan deze ziekten weer voorbij zonder blijvende gevolgen. Gelukkig.

De structuur
van het kind

Bij een kind met een hersenbeschadiging, bij de zogenaamde buitenbeentjes, gaat het niet om enkele verschijnselen. Een hersenbeschadiging raakt de hele structuur van het kind. Die is in zijn geheel anders. Die wijkt in zijn geheel af. Het gaat om de structuur van het kind. We weten met het kind geen raad. Het kind reageert heel anders dan onze andere kinderen. Het geeft ons veel moeilijkheden. Hoe komt dat toch. En dan denken we: "Ze hebben toch dezelfde opvoeding gehad, dezelfde liefde, en nu juist dit kind." Altijd juist dit kind. En we proberen er alles mee en we hebben er alles mee geprobeerd. En het gaat maar niet. We durven het anderen niet mee te delen. We mochten eens geen goede opvoeders bevonden worden. En daar komt bij, we houden toch ook van dit kind, misschien juist van dit kind. En vaak hebben we medelijden met dit kind. En we denken en soms zeggen we: "Kind, kind, wat doe je jezelf toch aan en wat doe je ons toch aan." We houden toch van het kind. Het is toch ons kind.

Daarbij komt, dat dit kind deel uitmaakt van een gezin waar geen afwijkingen voorkomen. Van een gezin waar men dit niet verwacht. Het is ook niet direct een milieuprobleem, hoewel onze houding ten opzichte van dit kind door de aparte moeilijkheden ook wel beïnvloed zal worden. Toch worden de moeilijkheden niet in de eerste plaats veroorzaakt door de omgeving, door het milieu waarin het kind leeft, maar door een soms zeer klein, moeilijk waarneembaar hersenletsel. Misschien verlost dit ons wat van een probleem. Ons schuldgevoel verdwijnt dan wat. Wij komen er dan toch wat schoon onderuit.

Welke moeilijkheden vertoont nu dit kind. We noemen er wat. Dit kind snoept graag; als het de kans krijgt, altijd. Het knoeit met het eten. Is voortdurend hongerig. En verder. Het vecht veel, brengt veel onrust te weeg. Luistert slecht. Past niet op school. Kan

onmogelijk stil zitten. Is een draaitol. Praat voor zijn beurt. Wacht nooit zijn tijd af. Knoeit met het werk. Maakt veel fouten. Is vaak onbeheerst. Kortom, het is moeilijk, vaak zelfs onmogelijk.

Iemand noemde dit kind eens het 'on-kind'. Hij schreef: "Dit kind is on-rustig, on-gedurig, on-handig, on-gericht, on-achtzaam, on-oplettend, on-evenwichtig, on-berekenbaar, on-geremd, on-beheerst." Daar was een hoogleraar en hij merkte op: "Wij beschouwen het kind dat anders is, vaak als het 'niet-kind': het heeft dit niet en het heeft dat niet. Het doet dit niet en het doet dat niet. Maar", zo vroeg hij zich af, "hoe is dat kind dan wel. Het is toch niet alleen: niet, niet, niet." Het 'on-kind'

De schrijver over het 'on-kind', Euwema, voegde er iets aan toe. Iets heel belangrijks. Dit. "En hoe on-gemakkelijk, on-gehoorzaam, on-willig, en on-uitstaanbaar deze kinderen zich soms ook mogen gedragen, vaak zijn ze de on-schuld zelve en in hun argelozen on-rijpheid, lief en aandoenlijk." En daar ligt nu juist het probleem. We zouden ze willen aanhalen, op onze schoot trekken, zo lief kunnen ze zijn en zo lief hebben we ze. En dan trappen ze ons juist tegen de schenen. Aan de ene kant zoekt dit kind liefde, aanhankelijkheid, warmte en aan de ander kant wringt het zich er van los. En dan weten we het niet meer. Dan proberen we dit en dan proberen we dat. En alles levert eigenlijk een teleurstelling op. We worden er moedeloos van. We weten er geen raad mee. We keren ons er van af en we keren er ons weer naar toe. Ambivalente
gevoelens

Daarbij komt dan nog: het kind is zo gruwelijk actief, gunt ons nooit rust, gaat op alles in en verlaat het weer direct. Het is niet gedurende enige tijd bezig te houden. Het vliegt van het één naar het ander. Kortom het is hyperactief. En dat is zeer vermoeiend. We kunnen het niet volhouden. Het verstoort het spel van onze andere kinderen, met alle gevolgen van dien. Het buitenbeentje roept weerstanden op. Dit kind is vaak een kwelling voor de omgeving, maar ook voor zichzelf. Een uiterst moeilijk kind en we houden er zoveel van. Aantrekken en afstoten. Liefhebben en dan die liefde weer krenken. Bij de ouders, bij het kind.

Waar zou dit kind het best mee gebaat zijn. Daar is speciale kennis en inzicht voor nodig. Dat is naast de ouders, het werk van specialisten. Toch komt één ding weer naar voren. Juist dit kind

moet weten waar het aan toe is. Juist voor dit kind moeten er grenzen gesteld worden. Binnen die grenzen moet dit kind althans enige zekerheid vinden, enige mate van succes ervaren. Bepaalde vaste regels en grenzen móeten worden gesteld. Niets is voor deze kinderen meer funest dan een te vrije opvoeding. Dan weet dit van zichzelf al gedesoriënteerde kind in het geheel niet meer waar het aan toe is. Al mogen de regels ook weer niet te veel zijn, toch zal het moeten leren, wat mag en wat niet mag. Zo wordt dan toch ook enigermate een structuur in zijn leven opgebouwd. De opvoeder zal een vast, een te vertrouwen steunpunt in zijn chaotische leven moeten zijn. Dat vergt veel van de opvoeder. Juist dit kind moet op de opvoeder kunnen vertrouwen en kunnen blijven vertrouwen. Dat vergt heel veel van de opvoeder. Het uiterste. Dat vraagt tijd, veel tijd. De opvoeder mag niet te snel uit het lood geslagen zijn. Hij moet rust kennen. Maar dat valt niet mee in een vaak druk gezin. Tussen de broertjes en zusjes. Wat is er moeilijker om te leren voor de andere kinderen, dan dat iedereen evenveel geven, het grootste onrecht is. Dat vraagt grote wijsheid van de ouders, dat vraagt zelfverloochening van de kinderen.

Onvoorspelbaar gedrag

Het kind met een hersenbeschadiging kenmerkt zich ook door onvoorspelbaar gedrag. En ook dat maakt de omgang met dit kind juist weer zo moeilijk. Onvoorspelbaar, en het zou zo mooi zijn als wij wisten: op déze actie van ons, volgt dfe reactie van het kind. Dat is voor ons rustig. En dat schenkt dit kind nu juist niet.

Nogmaals, de aanpak van dit kind moet uiterst consequent zijn. Thuis en op school. En tevens gedragen door een grote liefde, door een begrijpen, opdat dit kind toch enigermate zijn gang door het leven zal kunnen volbrengen. Mocht het zijn, gezegend door de Heere.

Kinderen die haten

"Kinderen die haten"

We gaan weer wat verder. Het heeft wel te maken met het vorige. We willen een enkele opmerking plaatsen over "kinderen die haten". Jaren geleden verscheen er een boek over deze kinderen, met die titel. Wij gaan wel van een ander standpunt uit dan de schrijver van dit boek, maar toch troffen we er vele juiste opmerkingen in aan. Kinderen die haten. Vaak weten we daar wel weg

mee, tenminste als het ons eigen kind niet is. Hatén. "Dat komt", zeggen we dan, "omdat ze de liefde in hun leven gemist hebben. Vooral de moederliefde, in hun vroege jeugd." Ja. Of we zeggen: "Ze zijn in grote armoede, geestelijk en lichamelijk, groot geworden. Als wij maar genoeg liefde geven dan komt het nog wel terecht." Maar zo is het toch niet. Het is waar, ze kunnen komen uit gezinnen die onaangepast zijn, uit gezinnen waar geen band met de ouders ontstaan is. Dat kan allemaal waar zijn, maar het is toch niet de oorzaak van hun zo-zijn. Dat zijn allemaal tweede oorzaken. De wezenlijke oorzaak is een andere.

Nu willen we iets zeggen, waar we het nooit mee eens zijn. Als we deze kinderen zien, dan kunnen we denken aan Romeinen 3. "Ja", zegt u, "dat geldt voor ons allen." Zo is het ook. Maar wat zou het een wonder zijn, als we het maar eens één keer mochten geloven. We kunnen ook zeggen: "Maar zó zijn we niet." Maar zo zijn we wel. "Allen zijn ze afgeweken, te zamen zijn ze onnut geworden", zegt de Heilige Schrift. En dan gaan we verder: "Maar het is een wonder als je ervoor bewaard blijft." Ja, dat is het. Een wonder. En als je er níet voor bewaard blijft? We zijn precies eender. Dat wist zelfs de heidense filosoof Socrates al. Toen eens een gelaatkundige hem zijn karakter meedeelde, nadat hij deze uit zijn gelaatstrekkén afgelezen had, en er niets van Socrates overbleef, barstten diens vrienden in heftige verontwaardiging uit. Maar zelf zei hij: "Al deze dingen leven in mijn hart."

"Allen
afgeweken"

Vergelijk
Ps. 14:3
Rom. 3:12

Kinderen die hatén. We zijn in niets van deze kinderen onderscheiden. We zijn misschien alleen bewaard voor de uitleving daarvan. Wij zijn eender als deze kinderen, die in het oog lopen door hun vernielzucht, hun stelen, hun liegen, hun woede, hun onbehouwenheid. Die de verschrikkelijkste dingen zeggen en doen, vooral in de periode van de overgang van de kinderleeftijd naar de pré-puberteit. Vooral tijdens de sexuele rijping. Kinderen die nergens voor staan. Kinderen die één en al agressie zijn.

Hoe komt het dan dat ze zo zijn. Freud, een bekend psychiater, zou zeggen: ze zijn in hun ego-functie gestoord, in hun persoonlijkheidsvorming. Ook in hun contacten met de medemens, in hun aanpassing aan de wereld, en dat van binnen uit. Was het dat alleen maar. Was dat ook maar alleen zo bij ons. En, zegt men dan, ze zijn zo door hun zijn. Door hun afwijkend zijn. In zeker opzicht

Gestoorde
persoonlijk-
heidsvorming

door hun crimineel zijn. En dat uit zich in allerlei verschijnselen. Ze kunnen geen verleiding weerstaan. Ze laten zich door ieder ander opjutten. Ze kunnen geen enkele frustratie verduren. Ze zijn nooit redelijk. Altijd is alles en iedereen tegen hen gekeerd, volgens hun opvatting. Ze leren niets uit opgedane ervaringen. Ze kunnen geen nederlaag verdragen. Ze laten zich door ieder gebruiken. En voor alles wat ze verkeerd doen, hebben deze kinderen dan een afweermechanisme. Een reden ter verontschuldiging. Iets waardoor ze de schuld ontduiken. Altijd en voor alles. Ze hebben nooit schuld. Ze gaan er ook niet onder gebukt. En zo kunnen we verder gaan en nog veel meer dingen opnoemen.

"Dat ben ik"

Zijn wij anders. Moeten we niet zeggen: "Dat ben ik." Dat ben ik helemaal. In mijn diepste zijn. Dat ben ik als de Heere mij niet weerhoudt." En dat weerhouden worden, is een ontzaglijk wonder. "Dat ben ik", als dat dunne laagje fatsoensverniet van mij afgeschraapt wordt. "Dat ben ik." Daar stond eens een man aan het sterfbed van een oude Godvrezende leraar. Die man verwachtte veel te horen van die leraar. Hij kreeg ook wat te horen. Dit. Hij hoorde die oude leraar belijden: "Heere, Gij hebt mij bewaard voor grote zonden." En hij ging verder: "Het gevaarlijkste was ik en was het voor mij, als ik Uw lof verkondigd had." Dan, juist dan, was zijn waakzaamheid weg. "Heere, Gij heb mij bewaard."

Nu weet ik wel: men kan zeggen dat bij kinderen die haten de ego-functie gestoord is, de persoonlijkheidsvorming. We kunnen het nog mooier zeggen. We kunnen zeggen: "Het systeem van driften, ál onze driften in ons, stuwen naar bevrediging." We kunnen ook zeggen: "Het vat geeft uit wat er in zit." We kunnen er wat aan toevoegen. Dit. "Ons controlesysteem werkt niet." En ook dat is waar. We kunnen ook nog zeggen: "Deze kinderen hebben een neurologisch defect over de hele linie, in geheel hun zijn." En het is waar. We kunnen daarbij voegen: "Het heeft niet met het milieu te maken." Ook dat is waar. Het komt van binnen uit. Maar het zijn wel ontzettende verschijnselen. En weet u wat ook opvallend is: als we zo'n kind trachten te helpen - en we helpen toch zo graag - dan worden we gewaar, dat juist dit kind zich verzet tegen de liefde. Doen wij anders? Daar zal veel liefde en ware liefde voor nodig zijn, om dit kind enigermate te doen gewennen aan wat liefde is.

Is aan dit kind dan niets te doen. Is er aan óns wat te doen. Kan de mens zichzelf wezenlijk herstellen tot een waarachtig scheepsel. Indien we slechts konden geloven dat onze Heidelbergse Catechismus op grond van Gods Woord volkomen de waarheid spreekt, als daar staat: "Ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten." Uit. Anders niet. Ja maar.

"Deze kinderen zijn onbereikbaar voor opvoeding; ook onbereikbaar voor psychiatrische gesprekstechnieken", schreef eens iemand. Laten we toch niet denken dat we met een gesprek een dergelijk probleem oplossen. Met een gesprek. Onbereikbaar voor opvoeding. Onbereikbaar

En al deze dingen wijzen op de mens zoals hij geworden is. Op een scheepsel. Op een gevallen scheepsel. Gevallen in zonde en misdaden. Eigenlijk kan alleen de onpeilbaar diepe beleving van deze ontzaglijke zaak, de mogelijkheid scheppen dit kind, dit ons onmogelijke kind, te verduren. En alleen het mógen leren ontvangen van genade, van vergeving, alleen dat zou de enige mogelijkheid kunnen zijn bij de opvoeding van dit ons kind. Vergeving die ontvangen wordt door een goddeloze, door een zondaar, door een schuldenaar. Door dit kind. Dat alleen verbreekt alle banden, alle verzet, alle tegenstand, alle haat, alle vijandschap. Dat alleen kan doen wat totaal onmogelijk is. Omdat het God is Die het schenkt, en geen mens. Een scheepsel

Een hopeloos toekomstperspectief, zult u zeggen. Inderdaad, een uitzichtloos perspectief, een ontzettend einde, voor u en voor mij en voor dit kind, als we niet het onuitsprekelijk voorrecht genieten mogen van gereinigd en geheiligd te worden in het dierbaar Bloed van Christus, toegepast door God de Heilige Geest. En als dat mag geschieden als een gadeloos genadewonder - en welzalig is de mens, het kind, dat dat mag gebeuren - dan zal ook dit kind, dit onmogelijke kind, eens juichen tot Gods eer. Ps. 32:1 ber.
Ps. 145:4 ber.

Het kind dat anders is

Tenslotte willen we nog iets zeggen waar u het niet mee eens bent en waar ik het niet mee eens ben. Toch zeggen we het. In wezen zijn de problemen die we besproken hebben, geen wezenlijke problemen. "U hebt gemakkelijk praten", zult u opmerken, "U

moest het zelf maar eens ervaren wat het is." En toch is het waar. Zo waar. Laten we het eens grof zeggen. Wij hebben alleen maar 'normale' kinderen. Ja, 'normale' kinderen. Zogenaamd 'normale' kinderen, die op weg zijn naar de eeuwigheid. Kinderen, die met ons of zonder ons slechts een enkel ogenblik op aarde zijn. Die slechts een zeer tijdelijk leven hebben. En dan komt de eeuwigheid. De eeuwigheid.

Nu zetten we alle kinderen naast elkaar. Gehandicapt en niet-gehandicapt. Allemaal. Kinderen die enig besef ergens van hebben en kinderen die geen enkel besef ergens van hebben. We zetten ze naast elkaar. Verschillen ze nu zo sterk. "Alles", kunt u zeggen. Maakt het verschil nu zoveel uit. "Natuurlijk", zegt u. Vreselijk. Ja.

Slechts een
handbreed

Deut. 4:29

Onderscheiden
in niets

"Uw gram-
schap dubbel
waardig"
Ps. 51:2 ber.

We gaan er zelf naast staan en we weten: tussen ons en de dood is slechts één schrede. Slechts een handbreed. En die ene schrede is er ook tussen ons gehandicapte kind en de eeuwigheid. En nu gaan daar al onze kinderen. We zien ze gaan. We gaan zelf. En we roepen en we smeken. Ja, maar nooit met ons ganse hart. Het staat in Deuteronomium. Zoeken, met geheel ons hart. Wanneer heb ik dat gedaan. Dan is er verder niets. Dan is verder ons hart leeg. Roepen met ons ganse hart. Dan zal het nooit gaan over onze handicap. Dan komen er andere zaken naar voren. Dan is de handicap verdwenen. Dan telt ons normaal-zijn niet. Dan is daar eeuwigheid. Dan is daar zonde. Alleen zonde. Dan is daar een rechtvaardig en heilig God, tegen Wie wij gezondigd hebben. Dan is daar eeuwige toorn, omdat wij gezondigd hebben. Dan is daar een eeuwige straf. En indien het de Heere behage moge, dan zal daar geschonken worden, een eeuwige omhelzing van die straf. Of wij gehandicapt-zijn of niet. Dat maakt daar niets uit. Daar worden wij niet gehinderd door ons verstand. Ook niet door ons gebrek aan verstand. Niet door ons lichamelijk welzijn. Ook niet door ons lichamelijk gehandicapt-zijn. Niet door een aangenaam karakter en niet door een moeilijk karakter. Gehandicapt of niet-gehandicapt; dat zijn dingen die daar niet mee doen. Dat is daar allemaal voorbij. Daar zijn wij eender. Volkomen eender. Onderscheiden in niets. Daar worden de zaken werkelijkheid. Daar zien we ze in de juiste proporties. Dan praten we niet meer over verdringing, over aanvaarding, over wat voor zaken dan ook. Nooit kan iemand zeggen wat het is, mens te zijn, een van God afgefallen mens te zijn. Daar is het: "Dies ben ik, HEERE, Uw gramschap dubbel waardig." Daar is ons medelij-

den met de anderen, met onszelf, over. En als onze ziel gered mag worden, uit genade, door het dierbaar bloed van Christus, dan is dat nooit omdat wij zus of zo zijn. Nooit. Maar gered, uit vrije, soevereine genade, om Christi wille. Daar begint pas de liefde tot onze naaste, het erbarmen met ons kind, in de wezenlijke zin. Anders is het alles enkel medemenselijkheid. Geen wezenlijke naastenliefde. Dat is hard, zegt u. Hard? Misschien schijnt dit hard. Maar het is het niet. De mens is een schepsel. Een van de Heere afgeval- len schepsel.

En de andere zijde is: "Ik dank U, HEERE, dat Gij toornig op mij geweest zijt, maar Uw toorn is afgekeerd, en Gij troost mij." "Ik dank U, HEERE"
Gij troost mij. Gij troost dat kind, dat geen gevoel heeft, dat kind Jes. 12:1 dat geen verstand heeft, dat kind wiens gebrek dagelijks groter wordt. Dat kind, dat als het ware ondergaat en toch zachtens ge- leid wordt naar het nieuwe Jeruzalem, naar de vele woningen. Naar de stad, die fundamenten heeft. En daar zal het zijn: "Ik dank U." Het afwijkende kind is eender. Het onderscheidt zich in kleinig- heden. Voor het afwijkende kind ondraaglijke kleinigheden. En wij dragen met hen. Ondraaglijke kleinigheden. Een lichte last, die niet te dragen is. De mens is een eeuwigheid.

Inhoudsoverzicht

- Het kind dat anders is
- oorzaken
 - omschrijving en vormen van zwakzinnigheid
 - het imbeciele kind
 - het debiele kind
 - een complex van verschijnselen
 - debilitas mentis en zwakbegaafdheid
- De godsdienstige opvoeding van het verstandelijk gehandicapte kind
- rationalisering van Bijbelse begrippen
 - "ik geloof opdat ik begrijpe"
- Het blinde kind
- isolement
 - het ordenen in verleden, heden, toekomst
 - verbalisme
 - het wereldbeeld van de blinde
 - de blinde en onze maatschappij
 - "Eén ding weet ik"
- Het dove kind
- oorzaken
 - doofheid en slechthorendheid
 - geleidelijkheid en continuïteit
 - taal en contact
 - de verstandelijke ontwikkeling
 - het spel
- Het lichamenlijk gehandicapte kind
- psychische moeilijkheden
 - een gesloten toekomst
 - "En Gij troost mij"
 - het spastische kind
 - kinderverlamming

Inhoudsoverzicht

Het kind met een hersenbeschadiging	- "Buitenbeentjes"- het 'on-kind'- ambivalente gevoelens
Kinderen die haten	- "Allen afgeweken"- "Dat ben ik"- onbereikbaar
Het kind dat anders is	- onderscheiden in niets- "Uw gramschap dubbel waardig"- "Ik dank U, HEERE"